

České školství v mezinárodním srovnání

Česká republika v indikátorech OECD,

resp. v indikátorech publikace Education at a Glance 2014

OECD zveřejňuje 9. 9. 2014 v 11:00 publikaci Education at a Glance, která prostřednictvím vybraných indikátorů porovnává vzdělávací systémy zemí OECD. Kromě vlastní publikace vydává OECD i profily jednotlivých zemí – Country Notes, v nichž jsou podchyceny základní výsledky pro danou zemi – a základní fakta jednotlivých zemí vycházející z Education at a Glance – Key Facts. Jde o nejaktuálnější výsledky mezinárodních srovnání vzdělávacích systémů, které jsou k dispozici.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zpracovalo materiál České školství v mezinárodním srovnání, ve kterém uvádíme informace o základních výsledcích zveřejněných Education at a Glance 2014 a podrobněji analyzujeme indikátory publikované OECD v základních faktech a profilech zemí.

Education at a Glance obsahuje 30 indikátorů popisujících vzdělávací systémy zejména z pohledu přístupu ke vzdělávání a průchodu vzdělávací soustavou, výstupů ze vzdělávání (výsledky žáků a dospělých v mezinárodních šetřeních, přestup ze vzdělávání na trh práce, zaměstnanost, nezaměstnanost a platy podle vzdělání, ...), finančního zabezpečení vzdělávání, personálního zabezpečení vzdělávání, podmínek pro výuku (např. vyučovací doba žáků, počet žáků na třídu, na učitele). Zvláštní pozornost je věnována předškolnímu vzdělávání a profesi učitele (počáteční vzdělávání učitelů, další profesní rozvoj, kariérní řád, platová situace učitelů, vyučovací a další povinnosti, apod.).

Veškeré publikované údaje, pokud není uvedeno jinak, jsou za školní rok 2011/12 (údaje za žáky/studenty, poprvé zapsané a absolventy, platy učitelů, ...), za rok 2012 (zaměstnanost, nezaměstnanost) a 2011 (finanční údaje) a údaje vycházejí zejména ze statistických šetření UOE (společné dotazníky Eurostatu, OECD a UNESCO), výběrového šetření pracovních sil, vlastních šetření INES OECD (program zabývající se indikátory ve vzdělávání), šetření gramotnosti žáků (PISA 2012) a šetření gramotnosti dospělých (PIAAC 2012).

Celou publikaci Education at a Glance 2014 naleznete na www.oecd.org/edu/eag.htm

Zpracovala:

MŠMT, Sekce koordinace politik a mezinárodních záležitostí

V Praze 9. 9. 2014

Obsah

Kapitola A	Výsledky vzdělávání a výnosy z učení.....	3
A1	Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání dospělých.....	3
A2	Kolik mladých lidí může v průběhu svého života získat vyšší sekundární vzdělání.....	4
A3	Kolik mladých lidí může v průběhu svého života získat terciární vzdělání („míra graduace“).....	6
A4	Do jaké míry ovlivňuje vzdělání rodičů účast na terciárním vzdělávání	7
A5	Vliv dosaženého vzdělání na uplatnění na trhu práce	9
A6	Jaký vliv má dosažené vzdělání na výši platu	10
A7	Jaké jsou podněty pro investování do vzdělání	12
A8	Jaké jsou společenské dopady vzdělání	14
A9	Jak souvisí studijní výsledky s rovným přístupem ke vzdělávání	15
Kapitola B	Finanční a lidské zdroje vložené do vzdělávání	17
B1	Jaké jsou výdaje na žáka/studenta.....	17
B2	Jaká část národního bohatství je vynakládána na vzdělávání.....	19
B3	Podíl veřejných a soukromých výdajů na vzdělávání	21
B4	Veřejné výdaje na vzdělávání.....	23
B5	Jaké jsou náklady studentů terciárního vzdělávání a jakou veřejnou podporu mají k dispozici..	24
B6	Na jaké zdroje a služby jsou vynakládány finanční prostředky ve vzdělávání	25
B7	Jaké faktory ovlivňují výdaje na vzdělávání.....	26
Kapitola C	Přístup ke vzdělávání, účast na něm a postup ve vzdělávání.....	27
C1	Kdo se účastní vzdělávání.....	27
C2	Jak se v jednotlivých zemích liší systémy předškolního vzdělávání	28
C3	Kolik studentů vstupuje do terciárního vzdělávání	30
C4	Kdo studuje v zahraničí a kde.....	32
C5	Přechod mladých lidí (15–29letých) ze vzdělávání na trh práce.....	33
C6	Kolik dospělých se účastní různých forem vzdělávání.....	34
C7	Jak se liší veřejné a soukromé školy	35
Kapitola D	Prostředí pro výuku a organizace škol.....	37
D1	Kolik času stráví žáci ve třídě	37
D2	Počet žáků na učitele a průměrná velikost třídy.....	39
D3	Jak jsou placeni učitelé.....	40
D4	Kolik času stráví učitelé výukou	42
D5	Kdo jsou učitelé.....	44
D6	Co je potřeba k tomu, být dobrým učitelem.....	44
D7	Jak velké jsou možnosti dalšího profesního rozvoje učitelů	45

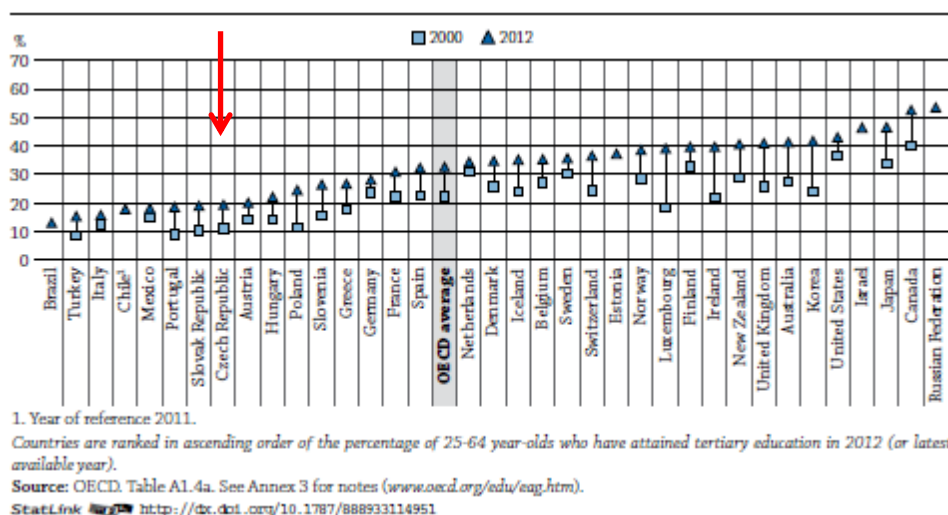
Kapitola A Výsledky vzdělávání a výnosy z učení

A1 Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání dospělých

- V zemích OECD má přibližně 75 % dospělé populace ve věku 25–64 let alespoň vyšší sekundární vzdělání, u 25–34letých dosahuje tento podíl 80 %. V České republice má toto vzdělání 92 % dospělé populace, v případě mladých ve věku 25–34 let je tento podíl ještě vyšší, a to 94 % (vyšších hodnot u mladé generace nedosahuje žádná země, na stejné úrovni jsou pouze Polsko, Slovensko a Slovinsko).
- Podíl žen ve věku 25–34 let s vyšším sekundárním a terciárním vzděláním je v zemích OECD vyšší než podíl stejně starých mužů s tímto vzděláním. V České republice se tyto podíly příliš neliší – alespoň vyšší sekundární vzdělání má 93 % žen a 94 % mužů ve věku 25–34 let.
- V zemích, které se účastnily šetření dovedností dospělých PIAAC, dosáhli nejlepších výsledků ve čtenářské gramotnosti (úroveň 4 a 5) dospělí s terciárním vzděláním. Nejinak je tomu u českých dospělých.

Graf A1.1 Podíl dospělých s terciárním vzděláním v letech 2000 a 2012

Populace ve věku 25–64 let

- Ve většině zemí OECD je podíl mladých dospělých s terciárním vzděláním vyšší než v případě starších dospělých, a to v průměru o více než 20 procentních bodů. U nás se jedná o rozdíl 15 procentních bodů (u mladých ve věku 25–34 let se jedná o 28 % oproti věkové skupině 55–64 let s 13 %).
- Ve většině států OECD a partnerských zemích dosahuje více než 40 % osob ve věku 25–34 let terciární vzdělání, pouze v Kanadě, Izraeli, Rusku a Spojených státech amerických je však takto vysoký podíl i v případě osob ve věku 55–64 let.
- V Austrálii, Finsku, Japonsku, Nizozemsku a Švédsku dosahuje v rámci šetření dovedností dospělých (PIAAC) nejvyšší úrovně čtenářské gramotnosti (úrovně 4 a 5) více než 30 % dospělých s terciárním vzděláním. Česká republika se řadí z tohoto pohledu mezi průměrné země OECD, úrovně 4 a 5 dosahuje 24 % dospělých s terciárním vzděláním.
- Mezi lety 2000 a 2012 se podíl osob bez vyššího sekundárního nebo postsekundárního neterciárního vzdělání snižoval v průměru o 3 % ročně. V ČR je tento pokles menší, mezi roky

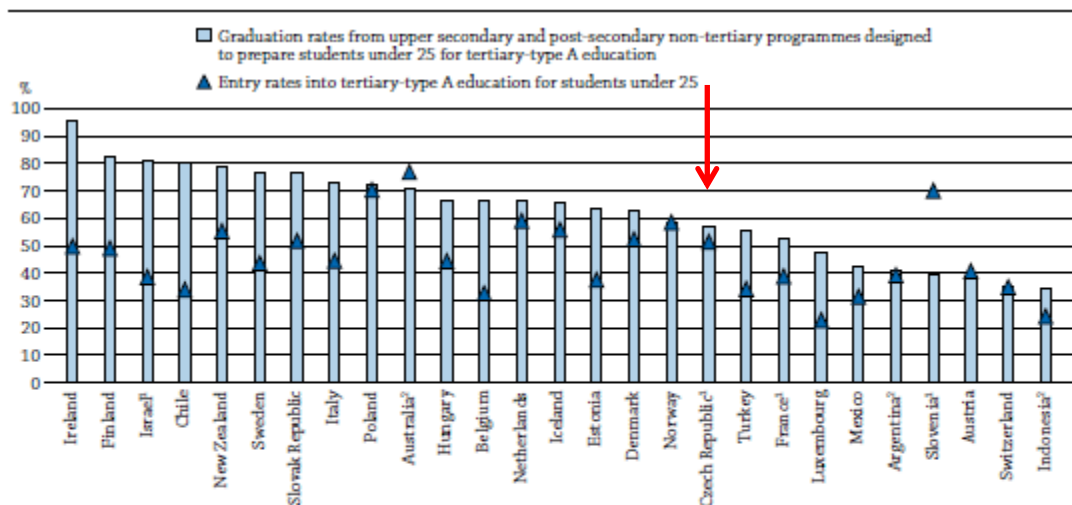
2000 a 2012 poklesl podíl osob s nejnižším stupněm vzdělání z 14 % na 8 % a jsme zemí s jedním z nejnižších podílů obyvatel s tímto vzděláním. Souběžně ve stejném období rostl v zemích OECD podíl osob s terciárním vzděláním, a to o více než 3 % ročně. V roce 2012 měl poprvé přibližně každý třetí dospělý v zemích OECD terciární vzdělání. Nárůst podílu obyvatel s terciárním vzděláním byl v České republice srovnatelný s poklesem podílu obyvatel s nejnižším stupněm vzdělání – vzrostl z 11 % v roce 2000 na 19 % v roce 2012.

- V průběhu let se vyvíjely genderové rozdíly v dosaženém vzdělání. V roce 2000 dosahovali v zemích OECD dospělí muži terciární vzdělání častěji než dospělé ženy. V roce 2012 byla situace opačná: terciárního vzdělání dosáhlo 34 % žen oproti 31 % mužů. Obdobná situace je i v České republice. V roce 2012 mělo terciární vzdělání 19 % mužů (oproti 13 % v roce 2000), zatímco u žen se jednalo o 20 % (oproti 9 % v roce 2000).
- Nejvyšším dosaženým vzděláním nejméně každého druhého dospělého v Rakousku, České republice (73 %), Německu, Polsku a na Slovensku a ve Slovinsku je odborně zaměřené vyšší sekundární vzdělání, zatímco v Chile, Izraeli, Španělsku a Turecku je tento podíl nižší než 10 %.

A2 Kolik mladých lidí může v průběhu svého života získat vyšší sekundární vzdělání

- Na základě aktuálních trendů lze očekávat, že v zemích OECD získá v průběhu svého života vyšší sekundární vzdělání průměrně 84 % mladých lidí, zatímco v zemích G20 to bude přibližně 80 %. Výsledky OECD uvádějí za ČR hodnotu 82 % (jedná se o střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou). Jde však o údaje za rok 2011/12, kdy nebyli do celkového počtu absolventů zahrnuti ti, kteří složili maturitní zkoušku v opravném termínu (v roce 2011/12 byla poprvé poměrně vysoká neúspěšnost ve společné části maturitní zkoušky). Po započtení těch, kteří maturitní zkoušku v opravném termínu složili, se dá předpokládat hodnota na úrovni cca 90–92 %.
- Téměř ve všech zemích OECD mají mladé ženy vyšší pravděpodobnost, že dokončí vyšší sekundární vzdělání, než mladí muži, tedy pravý opak dřívějších trendů. V ČR jde o míru graduace žen 83 % a mužů 81 % (bez započtení těch, kteří složí maturitní zkoušku v opravném termínu).
- Více než 10 % čerstvých absolventů vyššího sekundárního vzdělání v Dánsku, Finsku, Nizozemsku a Norsku je starších 25 let (na Islandu tento podíl činí téměř 20 %). V ČR jsou absolventů starších než 25 let pouze 2 %.

Graf A2.3 Přístup do terciárního vzdělávání typu A pro absolventy vyššího sekundárního a postsekundárního neterciárního vzdělání do 25 let (2012)

1. Data for post-secondary non-tertiary graduates are missing.
 2. Year of reference for graduation rates 2011.
 Countries are ranked in descending order of graduation rates from upper secondary and post-secondary non-tertiary programmes designed to prepare students under 25 for tertiary-type A education in 2012.
 Source: OECD, Tables A2.1b, A2.1c (available on line) and C3.1b. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm).
 StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933115293>

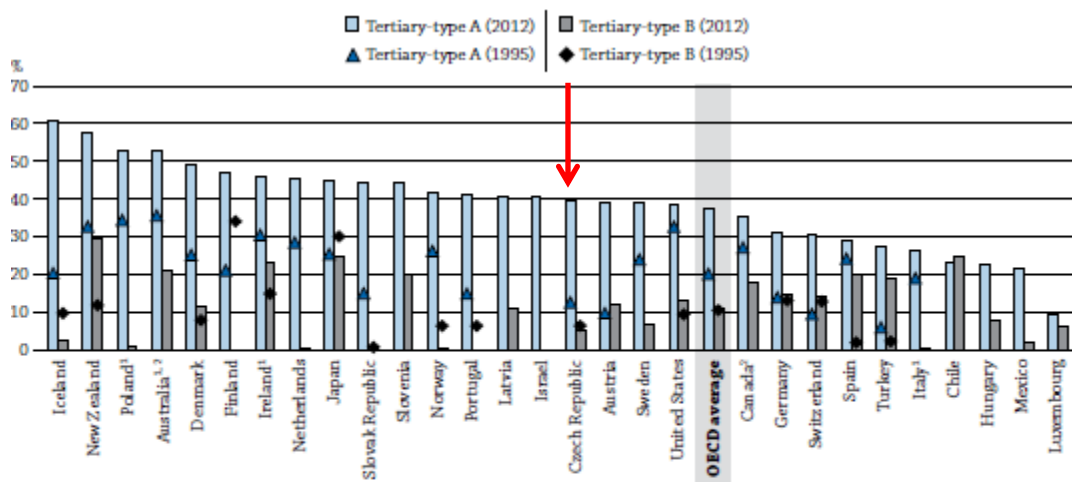
- Ve 25 zemích z 31, pro které jsou dostupná data, je míra graduace ve vyšším sekundárním vzdělání 75 % či více. V Dánsku, Finsku, Německu, Maďarsku, na Islandu, v Irsku, Japonsku, Jižní Koreji, Lotyšsku, Nizozemsku, Slovinsku, ve Španělsku a ve Spojeném království je míra graduace 90 % nebo více.
- V zemích OECD žáci poprvé dokončují vyšší sekundární vzdělání v průměru ve věku 20 let. Rozdíly mezi zeměmi se pohybují od 17 let v Izraeli, na Novém Zélandu, v Turecku a Spojených státech amerických až po 22 let na Islandu a v Norsku. Průměrný věk českých absolventů je 19 let.
- V odborně zaměřených programech získává vzdělání více žen než kdykoliv dříve. Míra graduace žen se přitom blíží hodnotám, které vykazují mladí muži. V ČR absolvuje odborné programy 53 % žen a 63 % mužů, dívky častěji v porovnání s chlapci studují obor gymnázií.
- Většina mužů si v odborně zaměřeném vyšším sekundárním vzdělání volí obory v oblasti strojírenství, zpracovatelského průmyslu a stavitelství, zatímco mladé ženy preferují odlišné obory, především z oblastí podnikání, práva, společenských věd, zdravotnictví a sociálních služeb. Nejinak je tomu i u nás – technické obory studuje 70 % chlapců v odborně zaměřených oborech středních škol, zatímco dívky nejčastěji studují společenské vědy, ekonomii a právo (33 %) a obory zdravotnictví (30 % dívek na odborně zaměřených středních školách).
- Letošní vydání Education at a Glance potřetí uvádí srovnatelná data z 29 zemí, které se účastnily zvláštního šetření úspěšnosti dokončování studia v programech vyššího sekundárního vzdělávání. Data ukazují, že 72 % žáků, kteří zahájí vyšší sekundární vzdělávání, dokončí program, do kterého se zapsali ve standardní době trvání studijního programu. Existují však velké rozdíly v míře úspěšného dokončování studia v závislosti na pohlaví a typu programu. Česká republika se šetření nezúčastnila vzhledem k tomu, že nemáme dosud dostatečně dlouhou časovou řadu individuálních údajů ze školních matrik, ze kterých by bylo možné získat požadované údaje.
- Od roku 2000 vzrostla v zemích OECD, jejichž data lze porovnat, míra graduace ve vyšším sekundárním vzdělávání v průměru o sedm procentních bodů. Největší nárůst se odehrál v Mexiku, kde mezi roky 2000 a 2012 rostla míra graduace o 3 % každý rok. Vzhledem

k nezapočtení těch, kteří složili maturitní zkoušku v opravném termínu, nejsou data za ČR v časové řadě zcela porovnatelná, proto je zde neuvádíme.

A3 Kolik mladých lidí může v průběhu svého života získat terciární vzdělání („míra graduace“)

- V průměru se dá očekávat, že v zemích OECD získá terciární vzdělání typu A (v ČR se jedná o absolventy bakalářských a magisterských studijních programů) v průběhu svého života 39 % dnešních mladých lidí (za předpokladu neměnných podmínek). V České republice získá vysokoškolské vzdělání v průběhu svého života 40 % dnešních mladých lidí.
- V průměru se dá očekávat, že v zemích OECD získá terciární vzdělání typu B (v ČR se jedná o absolventy programů vyššího odborného vzdělání v konzervatořích a absolventy vyšších odborných škol) v průběhu svého života 11 % dnešních mladých lidí. Podíl mladých lidí, kteří získají v ČR vyšší odborné vzdělání, je v porovnání s ostatními zeměmi poměrně nízký, jde o 5 %.
- V průměru v zemích OECD získávají studenti svůj první vysokoškolský titul ve věku 27 let. Věkové rozmezí získání prvního vysokoškolského titulu se pohybuje od méně než 25 let v Belgii, Indonésii, Lucembursku, Mexiku, Nizozemsku a Spojeném království až po 29 a více let v Brazílii, Finsku, Grónsku, Izraeli a Švédsku. Česká republika se od průměru OECD neliší, mladí lidé získávají svůj první vysokoškolský titul také průměrně ve věku 27 let.

Graf A3.2 Míra první graduace v programech terciárního vzdělávání typu A a B (1995 a 2012)

1. Year of reference 2000 instead of 1995.

2. Year of reference 2011 instead of 2012.

Countries are ranked in descending order of first-time graduation rates for tertiary-type A education in 2012.

Source: OECD, Table A3.2a. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/aag.htm).

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933115483>

- Většina absolventů programů terciárního vzdělání jsou ženy, výjimkou jsou programy doktorského studia, které absolvuje více mužů. V průměru se dá očekávat, že v zemích OECD získá terciární vzdělání typu A v průběhu svého života o 15 procentních bodů více žen než mužů (46 % resp. 31 %). Podíl žen, které ukončí vysokoškolské vzdělání, je v České republice vyšší o 22 procentních bodů, než je podíl mužů, jde o 51 %, resp. 29 %.
- V průměru se dá očekávat, že v zemích OECD dokončí doktorské studijní programy 1,6 % mladých lidí. Česká republika je z tohoto pohledu průměrnou zemí, doktorská studia ukončí shodně 1,6 % mladých lidí.

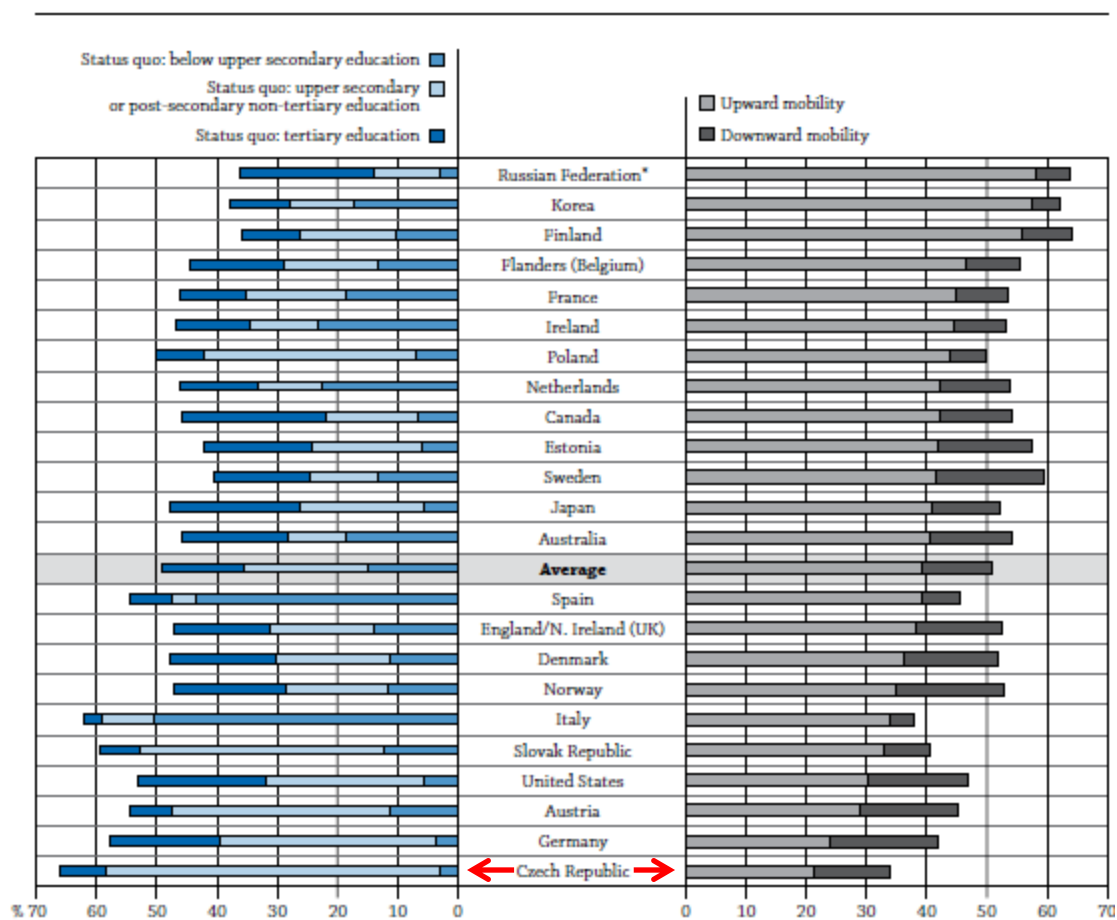
- V mnoha zemích tvoří zahraniční studenti výraznou část studentů v terciárním vzdělávání. Příkladem může být Austrálie (18 %) či Nový Zéland (11 %). V České republice se zahraniční studenti podílejí na míře graduace 4 %.
- V průběhu posledních sedmnácti let vzrostla míra graduace v programech terciárního vzdělání typu A o 22 procentních bodů, zatímco míra graduace v programech terciárního vzdělání typu B zůstala stabilní (jedná se o průměr za země OECD s dostupnými údaji). Přestože programy doktorského studia představují pouze malý podíl programů terciárního vzdělávání, míra graduace z těchto programů se v posledních sedmnácti letech zdvojnásobila, z 0,8 % na 1,6 %. V České republice došlo za posledních sedmnáct let k prudkému nárůstu míry graduace v terciárním vzdělávání. V případě vysokoškolského studia narostla míra graduace o 27 procentních bodů (z 13 % na 40 %), míry graduace v terciárním vzdělávání typu 5B (zejména vyšší odborné školy) jsou v daném období prakticky stabilní (6 % v roce 1995 oproti 5 % v roce 2012), nárůst jsme naopak zaznamenali u doktorského studia, kde míra graduace vzrostla z 0,6 % v roce 2000 na 1,6 % v roce 2012.

A4 Do jaké míry ovlivňuje vzdělání rodičů účast na terciárním vzdělávání

- Okolo 40 % dospělých (ve věku od 25 do 64 let) v zemích OECD, kteří již nestudují, dosáhlo vyšší úrovně vzdělání než jejich rodiče. Mezigenerační vzdělanostní rozdíly jsou nejvyšší ve Finsku, Flandrech (Belgie), v Jižní Koreji a Rusku, kde více než 55 % těchto nestudujících dospělých dosáhlo vyššího vzdělání než jejich rodiče. V České republice dosahuje vyššího vzdělání, než mají jejich rodiče, 21 % lidí ve věku 25–64 let.
- Více než 30 % nestudujících dospělých v zemích OECD, jejichž rodiče nedosáhli ani vyššího sekundárního vzdělání, také ukončilo školní docházku před dosažením vyššího sekundárního vzdělání. Nicméně přes 45 % nestudujících dospělých, jejichž rodiče nedosáhli vyššího sekundárního vzdělání, dosáhlo vyššího sekundárního nebo postsekundárního neterciárního vzdělání a okolo 20 % dosáhlo vzdělání terciárního. Za Českou republiku tyto údaje nejsou zveřejněny vzhledem k nevypovídajícímu vzorku – celkově máme jeden z nejnižších podílů obyvatel s nejnižším stupněm vzdělání.
- Napříč zeměmi, jež se účastnily šetření PIAAC, se 25 % dospělých, jejichž rodiče nedosáhli sekundárního vzdělání, pohybovalo na úrovni nebo pod úrovní 1 ve čtenářské gramotnosti (nejnižší úroveň), zatímco jen asi 5 % dosáhlo nejvyšších úrovní 4 až 5. V případě dospělých, jejichž rodiče mají terciární vzdělání, dosahovalo nejvyšších úrovní čtenářské gramotnosti více než 20 % z nich, v České republice se jedná o 26 %.

Graf A4.3 Absolutní vzdělanostní mobilita (2012)

Procento nestudujících ve věku 25 až 64 let, jejichž stupeň dosaženého vzdělání je vyšší než (vzestupná mobilita), nižší než (sestupná mobilita), nebo stejný (status quo) jako stupeň vzdělání, jež dosáhli jejich rodiče

* See note on data for the Russian Federation in the Methodology section.
 Countries are ranked in ascending order of the proportion of adults with upward mobility with respect to the education attainment of their parents.
 Source: OECD, Table A4.4. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm).
 StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933115673>

- V Rakousku, České republice (66 %), Německu, Itálii, na Slovensku, ve Španělsku a Spojených státech amerických dosáhlo více než 50 % nestudujících dospělých stejné úrovně vzdělání jako jejich rodiče.
- Ve všech zemích má nejméně 35 % dospělých ve věku 20 až 34 let studujících v současnosti vysokou školu alespoň jednoho rodiče, jenž má terciární vzdělání. V Kanadě, Estonsku, Německu, Norsku a Švédsku je to pak více než 65 %. V ČR má rodiče s terciárním vzděláním 38 % studentů vysokých škol.
- Nižší vzdělání než jejich rodiče má v průměru 12 % nestudujících dospělých. V Rakousku, Dánsku, Estonsku, Německu, Norsku, Švédsku a ve Spojených státech amerických je to pak více než 15 %, v České republice jde o 13 %.
- Expanze vzdělávacích systémů v oblasti vyššího sekundárního a terciárního vzdělávání přinesla v mnoha zemích OECD mladým lidem (ve věku 25 až 34 let) příležitost k dosažení vyšší úrovně vzdělání, než jaké dosáhli jejich rodiče. V průměru zemí OECD zapojených do šetření PIAAC dosáhlo vyšší úrovně vzdělání než jejich rodiče 32 % mladých lidí (v ČR 17 %), zatímco pouze 16 % mladých lidí nedosáhlo úrovně vzdělání svých rodičů (v ČR 12 % mladých lidí). Ve všech zemích s výjimkou Estonska, Německa, Norska a Švédska je absolutní vzestupná vzdělanostní mobilita

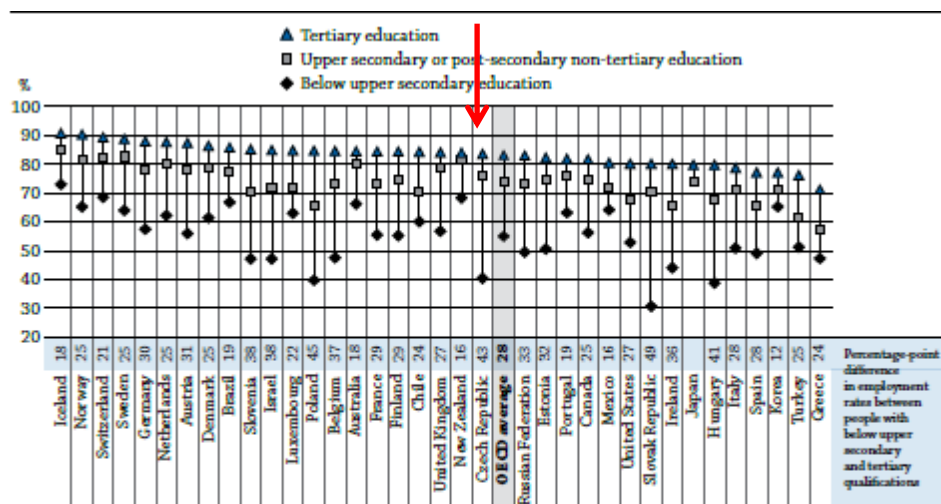
častější než sestupná, což odráží expanzi vzdělávacích systémů ve většině zemí OECD. Ta je zvláště výrazná ve Francii, v Irsku, Itálii, Jižní Koreji, ve Španělsku a v Rusku, kde rozdíl mezi vzestupnou a sestupnou vzdělanostní mobilitou je 30 a více procentních bodů.

- Více než 35 % dospělých v Rakousku, České republice (56 %), Německu a na Slovensku, jež dosáhlo vyššího sekundárního vzdělání či postsekundárního neterciárního vzdělání, má rodiče, jež také dosáhli tohoto stupně vzdělání. Tyto země, spolu s Maďarskem, Polskem a Slovinskem, jsou zeměmi OECD s nejvyšším podílem dospělých, jež dosahují těchto stupňů vzdělání (přes 55 % v každé z těchto zemí, v ČR jde o 73 %).

A5 Vliv dosaženého vzdělání na uplatnění na trhu práce

- Průměrně je v zemích OECD zaměstnáno přes 80 % osob s terciárním vzděláním. V případě osob s vyšším sekundárním vzděláním či postsekundárním neterciárním vzděláním je zaměstnáno v průměru přes 70 % z nich. Co se týče osob, jež nedosáhly vyššího sekundárního stupně vzdělání, je v průměru zaměstnáno méně než 60 % z nich. V České republice je zaměstnáno 84 % osob s terciárním vzděláním, 76 % osob s vyšším sekundárním a postsekundárním neterciárním vzděláním a 40 % osob s nejnižším vzděláním.
- Obecně je míra nezaměstnanosti vyšší u mladých dospělých s terciárním vzděláním (7 %) než u starších dospělých se stejným stupněm vzdělání (4 %). V České republice jde o 4 %, resp. 2,5 %.
- V zemích OECD pracuje na plný úvazek 74 % zaměstnaných dospělých s terciárním vzděláním ve srovnání se 71 % zaměstnaných dospělých s vyšším sekundárním vzděláním. Lidé, kteří nedosáhli vyššího sekundárního stupně vzdělání, jsou na plný úvazek zaměstnáni v 64 % případů. Data za Českou republiku vykazují hodnoty 47 %, resp. 55 % a 46 % zaměstnaných na plný úvazek. Nicméně kritéria pro vykazování plného úvazku jsou v jednotlivých zemích OECD mírně odlišná.

Graf A5.1 Míra zaměstnanosti 25–64letých podle dosaženého vzdělání (2012)

1. Year of reference 2011.

Countries are ranked in descending order of the employment rate of tertiary-educated 25-64 year-olds.

Source: OECD, Table A5.3a. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eng.htm).

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933115958>

- Průměrně 87 % lidí ze zemí OECD, jež v šetření PIAAC dosáhli nejvyšší úrovně čtenářské gramotnosti (úroveň 4 a 5), je zaměstnáno, 3,5 % je nezaměstnáno a 10 % je ekonomicky neaktivních. V Estonsku, Německu, Nizozemsku, Norsku, Švédsku a ve Flandrech (Belgie) je zaměstnáno více než 90 % vysoce kvalifikovaných osob. Česká republika vykazuje následující

strukturu obyvatel s nejvyšší úrovní čtenářské gramotnosti – 87 % zaměstnaných, 2 % nezaměstnaných a 11 % ekonomicky neaktivních.

- Míra zaměstnanosti mezi dospělými s terciárním vzděláním je v Rakousku, Belgii, České republice (rozdíl 44 procentních bodů – 84 % zaměstnaných s terciárním vzděláním a 40 % zaměstnaných s nejnižším vzděláním), Estonsku, Německu, Maďarsku, Irsku, Izraeli, Polsku, Rusku, na Slovensku a ve Slovinsku alespoň o 30 procentních bodů vyšší, než u dospělých bez vyššího sekundárního vzdělání.
- Míra nezaměstnanosti v zemích OECD je nižší u osob s odborným vyšším sekundárním vzděláním nebo postsekundárním neterciárním vzděláním (8 %) než u osob s všeobecným vyšším sekundárním vzděláním (9 %). V České republice je míra nezaměstnanosti osob s odborným vyšším sekundárním vzděláním 4,5 %, v případě osob se všeobecným vzděláním není hodnota publikována vzhledem k malému výběrovému vzorku, resp. celkově nízkému podílu obyvatel se všeobecným vzděláním (většina absolventů gymnázií a lyceí pokračuje ve studiu na vysoké či vyšší odborné škole, a většinou školu i dokončí).
- Údaje o míře zaměstnanosti a nezaměstnanosti v průběhu času slouží jako základ pro posouzení dlouhodobých trendů, proměn a potenciálních problémů na trhu práce ve skupinách žen a mužů s různou úrovní vzdělání a v různém věku. V průběhu posledních patnácti let byla míra zaměstnanosti v zemích OECD konzistentně vyšší u osob s dosaženým terciárním vzděláním než u osob, jež tohoto stupně vzdělání nedosáhly. Naopak míra nezaměstnanosti u mužů a žen s nižším vzděláním je vyšší než u osob s dosaženým terciárním vzděláním. Celkově lze říci, že mladí dospělí se na trhu práce setkávají s největšími obtížemi a míra nezaměstnanosti je nejvyšší u těch, kteří nedosáhli vyššího sekundárního vzdělání. V roce 2012 bylo v zemích OECD nezaměstnaných kolem 20 % těchto mladých dospělých, což je nejvyšší registrovaná míra nezaměstnanosti za posledních více než deset let. V České republice byla míra nezaměstnanosti mladých lidí s nejnižší úrovní vzdělání ještě vyšší – 33 %. Je ale nutné si uvědomit, že máme celkově jeden z nejnižších podílů těchto mladých lidí, s nejnižším vzděláním a bez vzdělání je pouze 6 % mladých lidí.

A6 Jaký vliv má dosažené vzdělání na výši platu

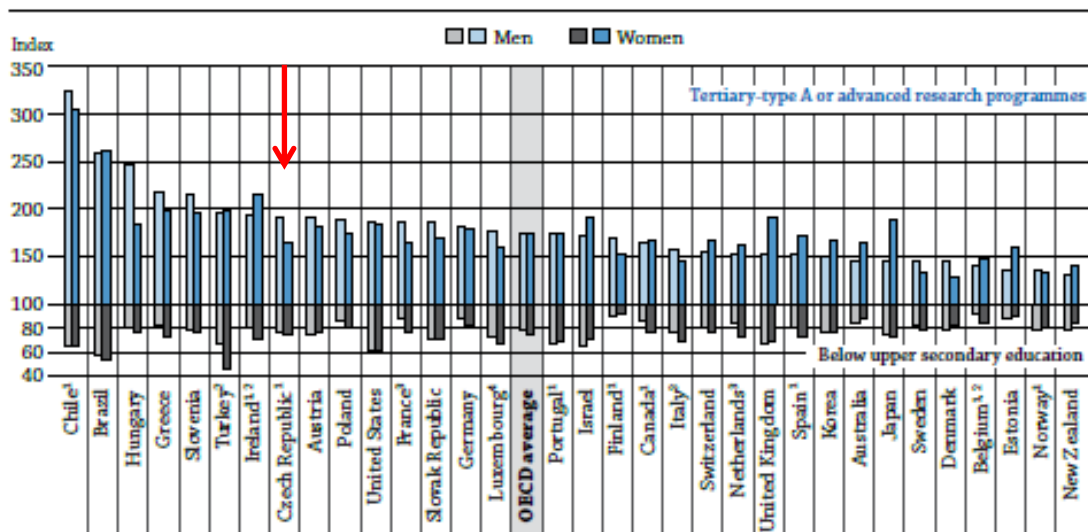
- Ve všech zemích OECD dosahují dospělí s terciárním vzděláním vyšších příjmů než dospělí s vyšším sekundárním vzděláním nebo s jiným postsekundárním neterciárním vzděláním, kteří na druhou stranu mají vyšší příjmy než dospělí zcela bez středního vzdělání.
- Napříč zeměmi OECD mají zaměstnaní dospělí bez vyššího sekundárního vzdělání o 20 % nižší příjmy oproti těm s vyšším sekundárním vzděláním, zatímco zaměstnaní dospělí s jiným postsekundárním neterciárním vzděláním příjmy o 10 % vyšší. Zaměstnaní dospělí s terciárním vzděláním typu B (odborně orientované) mají oproti osobám s vyšším sekundárním vzděláním příjmy o 30 % vyšší, zaměstnaní s terciárním vzděláním typu A (akademicky orientované) nebo s vědeckými kvalifikacemi o 70 % vyšší. V České republice mají lidé s nejnižším stupněm vzdělání o 27 % nižší platy než lidé s vyšším sekundárním vzděláním. Lidé s terciárním vzděláním pobírají o 76 % vyšší platy než ti, kteří mají vyšší sekundární vzdělání.
- Napříč zeměmi OECD mají ženy s terciárním vzděláním příjem ve výši 75 % příjmu stejně vzdělaných mužů. Pouze v Belgii, ve Slovinsku, Španělsku a v Turecku dosahují ženy s terciárním vzděláním více než 80 % příjmu stejně vzdělaných mužů. V Brazílii, Chile a Maďarsku mají ženy s terciárním vzděláním příjem nižší než 65 % příjmu stejně vzdělaných mužů. I v České republice

se platy žen a mužů se stejným vzděláním liší. Ženy s terciárním vzděláním pobírají 70 % platu mužů se stejným vzděláním.

- Terciárně vzdělaní se čtenářskou gramotností na úrovni 4 až 5 (podle škály použité ve výzkumu PIAAC) mají v zemích OECD v průměru o 45 % vyšší příjmy než obdobně vzdělaní dospělí, kteří jsou ve čtenářské gramotnosti pod úrovní 1; mezi dospělými s vyšším sekundárním vzděláním činí rozdíl v příjmech mezi těmi s nejvyšší a nejnižší úrovni čtenářské gramotnosti 30 %. V případě terciárně vzdělaných lidí v České republice jsou údaje za ty, kteří dosáhli pouze úrovně 0 a 1, nevypovídající vzhledem k jejich malému zastoupení. V případě lidí s vyšším sekundárním vzděláním jsou rozdíly v platech mezi těmi s nejvyšší a nejnižší úrovní znalostí 21 %.

Graf A6.1 Relativní výše příjmu pracovníků, podle dosaženého vzdělání a pohlaví (2012)

25–64letí s příjmem ze zaměstnání; vyšší sekundární vzdělání = 100

1. Year of reference 2011.

2. Earnings net of income tax.

3. Year of reference 2010.

4. Data refer to all tertiary education.

Countries are ranked in descending order of the relative earnings of 25-64 year-old men with tertiary-type A or advanced research programmes education.

Source: OECD, Table A6.1b, available on line. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm).

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933116205>

- Pouze 10 % osob s terciárním vzděláním se nachází v nízkopříjmové kategorii a obecně platí, že terciárně vzdělaní jedinci mají výrazně vyšší šanci mít příjem ve výši dvojnásobku mediánu. Asi 30 % pracovníků s terciárním vzděláním má dvojnásobný příjem, než je medián, je mnohem méně pravděpodobné, že se octnou ve skupině nízkopříjmových osob než ti bez vyššího sekundárního vzdělání (asi 3 % má dvojnásobný příjem, než je medián, a 30 % má poloviční nebo nižší příjem, než je medián). Z českých vysokoškoláků jsou 2 % v nízkopříjmové kategorii, zatímco příjem ve výši dvojnásobku mediánu má 26 % z nich. Z těch, kteří mají nejnižší stupeň vzdělání, pobírají 82 % plat nižší než polovina mediánu.
- V Brazílii, Turecku a Spojených státech amerických mají nejhorší mzdy pracovníci s nižším než vyšším sekundárním vzděláním, a to přinejlepším o 35 % nižší než lidé s vyšším sekundárním vzděláním. V České republice jsou platy lidí bez vzdělání nebo se vzděláním základním nižší o 27 %. V Chile, Brazílii a Maďarsku mají osoby s terciárním vzděláním mzdy, které představují více než dvojnásobek příjmu pracovníků s vyšším sekundárním vzděláním. Osoby s terciárním

vzděláním pobírají v České republice platy o tři čtvrtiny vyšší než zaměstnanci s vyšším sekundárním vzděláním.

- Asi 65 % nestudujících dospělých ve věku 25–64 let má příjmy ze zaměstnání, zatímco v případě stejně starých studujících osob je to 40 %. V zemích OECD má asi 50 % osob ve věku 15–24 příjmy ze zaměstnání. Za Českou republiku nejsou tyto údaje k dispozici, v rámci příslušných šetření se tyto údaje nesledují.
- Ženy s terciárním vzděláním nebo ty se vzděláním nižším než vyšším sekundárním ve věku 55–64 let mohou očekávat příjem ve výši 75 % toho, co vydělají stejně vzdělaní muži ve stejném věku, zatímco ženy v tomto věku s vyšším sekundárním vzděláním mohou očekávat příjmy ve výši 80 % stejně starých a stejně vzdělaných mužů. V případě českých žen ve věku 55–64 let je situace poměrně více vyrovnaná – ženy pobírají cca 85–87 % platu mužů, a to ve všech vzdělanostních kategoriích.

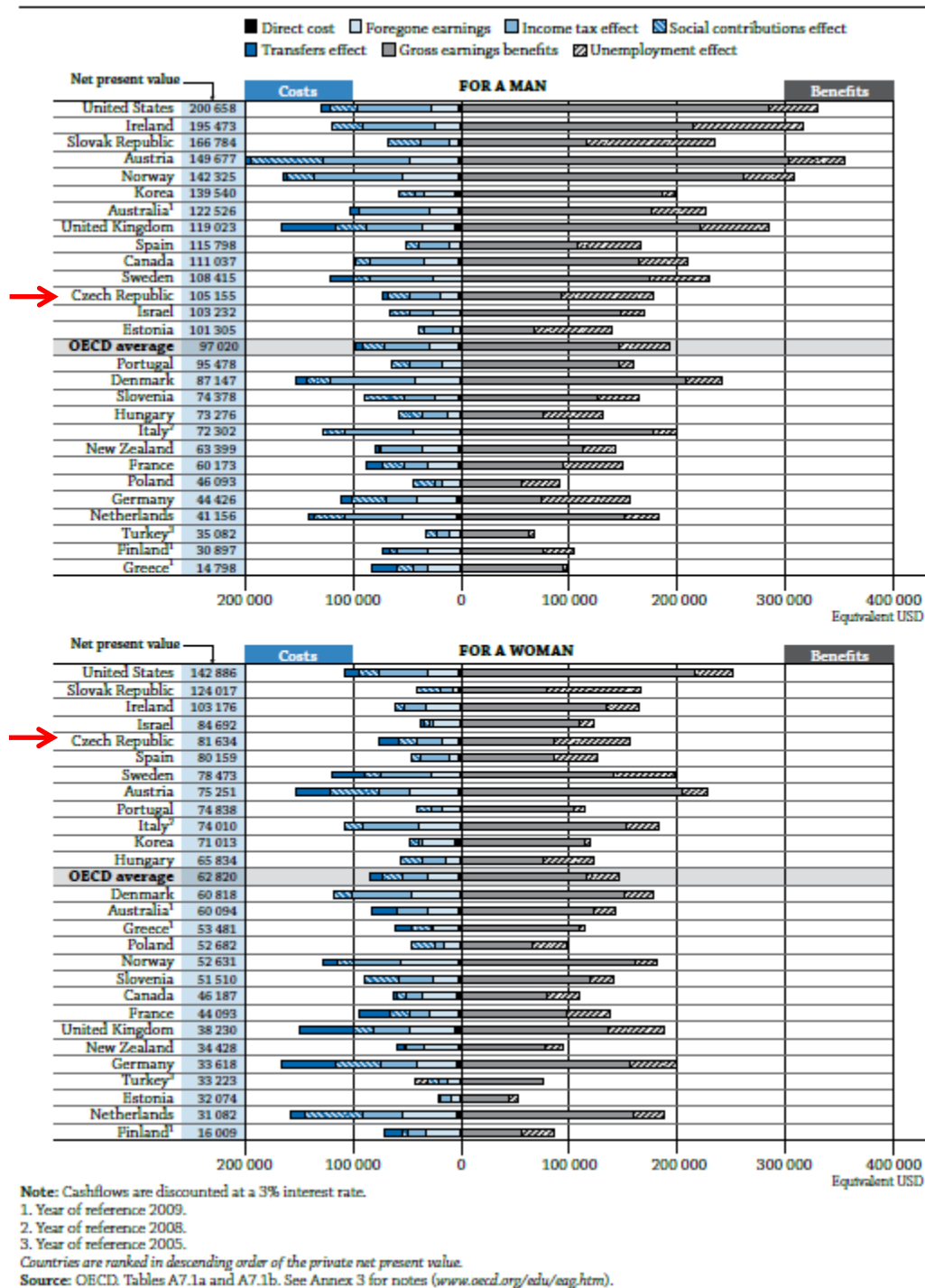
A7 Jaké jsou podněty pro investování do vzdělání

- Jednotlivci dosahující terciární vzdělání těží z výrazné návratnosti předchozí investice do svého studia: mnohem pravděpodobněji budou zaměstnaní a budou mít vyšší příjmy než jednotlivci bez terciárního vzdělání.
- Napříč zeměmi OECD je návratnost investic do vzdělání v průměru dvojnásobná u lidí s terciárním vzděláním oproti osobám s vyšším sekundárním nebo jiným postsekundárním neterciárním vzděláním. V České republice se jedná o 2,2násobek u mužů a 2,3násobek u žen.
- Vzdělání se vyplatí nejen jednotlivcům, z velkého množství terciárně vzdělaných profituje prostřednictvím vyšších daňových výnosů a pozitivních sociálních efektů rovněž společnost jako celek.
- Čistá veřejná návratnost investic na vzdělání terciární vzdělaného muže dosahuje v zemích OECD více než 105 tis. USD¹ a tvoří téměř trojnásobek investice do jeho vzdělání z veřejných zdrojů. V případě stejně vzdělané ženy dosahuje návratnost 60 tis. USD, což je dvojnásobek veřejné investice vložené do jejího vzdělání. Čistá návratnost do vzdělávání v ČR je v případě mužů 98 tis. USD, u žen 59 tis. USD a jak u mužů, tak u žen převyšuje návratnost investice do vzdělávání v daleko větší míře, než je tomu v průměru zemí OECD – jedná se o 6,7násobek veřejných investic do vzdělávání u mužů a 4,1násobek u žen.

¹ Pokud jsou v tomto materiálu uváděny částky v USD, jedná se o USD přepočtené na paritu kupní síly, to znamená, že 1 USD se rovná objemu zboží, které bylo možné si v USA v roce 2011 za 1 USD koupit.

Graf A7.2 Soukromé zisky ze vzdělávání mužů a žen s vyšším sekundárním nebo postsekundárním neterciárním vzděláním (2010)

Ve srovnání s návratností nižšího než vyššího sekundárního vzdělání

- Oproti osobám s vyšším sekundárním nebo jiným postsekundárním neterciárním vzděláním jsou v zemích OECD hrubé příjmy muže s terciárním vzděláním o 350 tis. USD vyšší, v případě žen o 250 tis. USD vyšší. Rozdíl příjmů terciárně vzdělaných mužů v České republice se příliš neliší od průměru zemí OECD – jde o 365 tis. USD, v případě žen je tato částka ve srovnání s jinými zeměmi o něco nižší – 208 tis. USD.

- Hrubý příjem jednotlivce s vyšším sekundárním nebo jiným postsekundárním neterciárním vzděláním je ve srovnání s příjmem osoby, která tohoto stupně vzdělání nedosáhla, významně vyšší v Rakousku, Nizozemsku (u žen), Norsku a Spojených státech amerických. Rozdíl v těchto zemích činí 260 tis. USD a více u mužů a minimálně 160 tis. u žen. V České republice jsou tyto rozdíly znatelně nižší – jedná se o rozdíl 92 tis. USD u mužů a 86 tis. USD u žen.
- V průměru 28 zemí OECD s dostupnými daty je veřejná návratnost investice do vzdělání vyšší u osob, které dosáhly vyššího sekundárního nebo postsekundárního neterciárního vzdělání ve srovnání s těmi, kteří toto vzdělání nedosáhli, a to asi o 39 tis. USD v případě mužů a 24 tis. USD v případě žen. Rozdíl návratnosti investic do vzdělávání u těchto vzdělanostních skupin v České republice je o poznání vyšší – jde o 34 tis. USD u mužů a 39 tis. USD u žen.
- Až na několik výjimek převyšuje čistý soukromý zisk (tedy zisk jedince) související s dosažením terciárního vzdělání zisky související s dosažením vyššího sekundárního vzdělání nebo postsekundárního neterciárního vzdělání. Pouze v případě mužů v Norsku a Švédsku přináší dosažení vyššího sekundárního nebo postsekundárního neterciárního vzdělání vyšší čistý zisk než terciární vzdělání. Čisté zisky ze vzdělávání českých terciárně vzdělaných mužů převyšují zisky mužů s vyšším sekundárním vzděláním o 137 tis. USD, v případě žen jde o rozdíl 54 tis. USD.
- V zemích OECD investují jednotlivci do získání terciárního vzdělání přibližně 50 tis. USD. V Japonsku a Nizozemsku přesahují soukromé investice 100 tis. USD, pokud bereme v úvahu přímé i nepřímé investice. Čeští muži i ženy investují do získání terciárního vzdělání zhruba stejně, 31 tis. USD, resp. 30 tis. USD.

A8 Jaké jsou společenské dopady vzdělání

- Jak dosažené vzdělání, tak úroveň čtenářské gramotnosti vykazuje silné korelace s řadou sociálních efektů včetně subjektivního pocitu zdraví, účasti na dobrovolnických aktivitách, stupni důvěry v ostatní a subjektivního pocitu možnosti ovlivnit politiku. Ve skupině osob se stejným stupněm vzdělání vykazují lidé s vyšší úrovní čtenářské gramotnosti intenzivnější společenské benefity.
- Ve skupině absolventů terciárního vzdělání existuje obzvláště silná vazba mezi úrovní čtenářské gramotnosti a subjektivním pocitem možnosti ovlivnit politiku. V průměru v 22 zemích OECD byl rozdíl v pocitu možného ovlivnění politiky 21 procentních bodů mezi těmi s terciárním vzděláním, kteří dosáhli nejvyšší a nejnižší úrovně čtenářské gramotnosti. Česká republika vykazuje rozdíly menší, jde o devět bodů, ovšem mezi úrovněmi 4/5 a 2 (lidé s terciárním vzděláním dosahující nejnižší úrovně dovedností 0/1 prakticky nemáme).
- V případě osob, které nedosáhly vyššího sekundárního vzdělání, existuje silná vazba mezi čtenářskou gramotností a dobrovolnictvím. V průměru 21 zemí OECD byl u lidí s nejnižším dosaženým vzděláním podíl osob, které se alespoň jednou měsíčně zapojují do dobrovolnických aktivit, o osm procentních bodů vyšší v případě osob s nejvyšší úrovní čtenářské gramotnosti než u osob s nejnižší úrovní čtenářské gramotnosti. Za Českou republiku nebyly tyto údaje o osobách bez vzdělání publikovány vzhledem k celkově nízkému podílu těchto osob v populaci a s tím souvisejícím malým výběrovým vzorkem.
- Rozdíly ve společenských efektech zaznamenané mezi osobami s nejvyšší a nejnižší úrovní čtenářské gramotnosti jsou obecně srovnatelně velké jako rozdíly mezi osobami bez vyššího sekundárního vzdělání a osobami s terciárním vzděláním. Například rozdíl mezi dospělými, kteří se považují za zdravé, činí ve skupinách s vyšším a nižším stupněm vzdělání 23 procentních bodů.

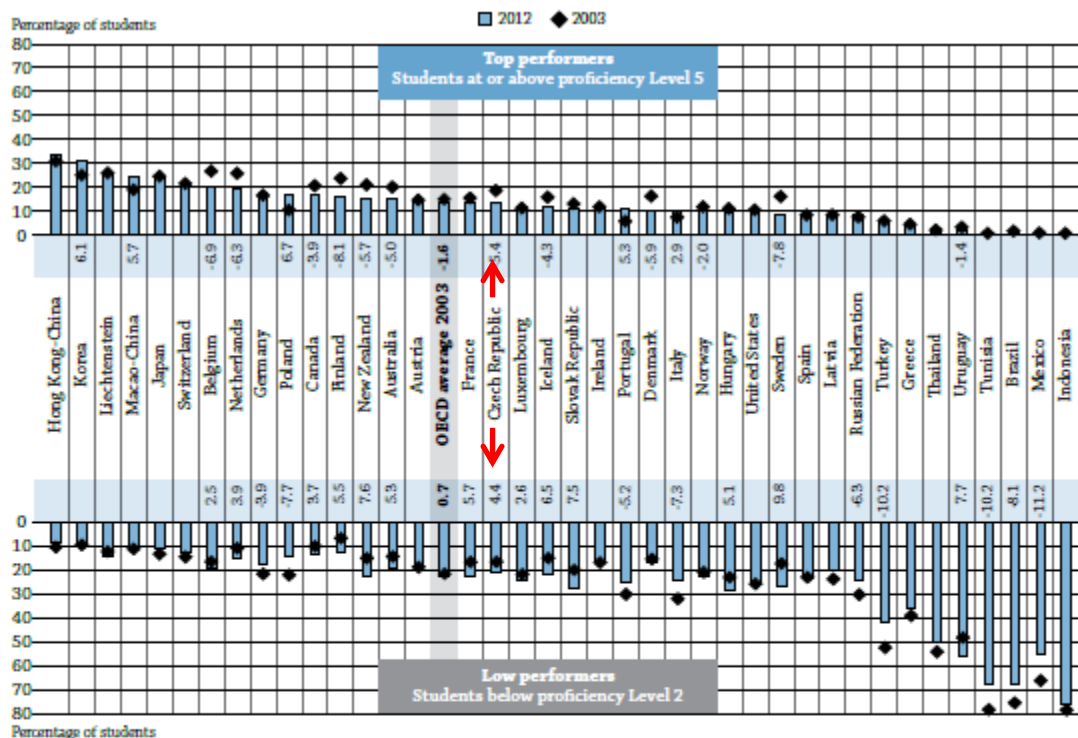
Stejný rozdíl 23 procentních bodů byl i mezi dospělými, kteří se považují za zdravé, mezi skupinami s nejvyšší a nejnižší úrovní čtenářské gramotnosti. Za Českou republiku se rozdíly podle vzdělání a podle úrovně gramotností v PIAAC poměrně liší. Rozdíl mezi dospělými, kteří se považují za zdravé, byl ve skupinách s nejlepšími a nejhoršími dovednostmi 15 procentních bodů, zatímco ve skupinách s terciárním vzděláním a s pouze základním vzděláním šlo o rozdíl 27 p. b.

- Zdá se, že vyšší dosažené vzdělání a zvyšování dovedností se svým společenským dopadem projevuje více u žen, a to v subjektivním pocitu zdraví a v důvěře k ostatním. Rozdíl v podílu žen, které důvěřují ostatním, například ve skupinách s nejvyšší a nejnižší úrovní čtenářské gramotnosti tvořil 19 procentních bodů. Ve srovnatelných skupinách mužů činil tento rozdíl 15 procentních bodů. V České republice se jedná o 12, resp. osm procentních bodů.

A9 Jak souvisí studijní výsledky s rovným přístupem ke vzdělávání

- Šanghaj (Čína) má nejlepší výsledky v matematice ze všech zemí a ekonomik účastnících se šetření PISA 2012 s průměrným výsledkem 613 bodů – o 119 bodů více (nebo ekvivalent tří let studia) nad průměrem OECD. Singapur, Hong Kong (Čína), Tchaj-pej (Tchaj-wan), Jižní Korea, Macao (Čína), Japonsko, Lichtenštejnsko, Švýcarsko a Nizozemsko představují (v tomto pořadí) deset nejlepších zemí z hlediska matematické gramotnosti. Česká republika je se svými 499 body na průměru zemí OECD (494 bodů).
- Chlapci dosahují lepších výsledků než dívky v matematice ve 37 z 64 zemí, které se účastnily šetření PISA 2012; dívky jsou lepší než chlapci v pěti zemích. Rozdíly v matematické gramotnosti českých chlapců a dívek jsou 12 bodů ve prospěch chlapců (505 bodů) vůči dívkám (493 bodů).
- Austrálii, Kanadu, Estonsko, Finsko, Hong Kong (Čína), Japonsko, Jižní Koreu, Lichtenštejnsko, Nizozemsko a Macao (Čína) spojují na základě šetření PISA 2012 velmi dobré výsledky s rovným přístupem ke vzdělávacím příležitostem.

Graf A9.3 Podíl žáků s nejlepšími a nejhoršími výsledky v matematice, PISA 2003 a 2012

Note: The chart shows only countries and economies that participated in both PISA 2003 and PISA 2012 assessments. The change between PISA 2003 and PISA 2012 in the share of students performing below Level 2 in mathematics is shown below the country/economy name. The change between PISA 2003 and PISA 2012 in the share of students performing at or above Level 5 in mathematics is shown above the country/economy name. Only statistically significant changes are shown. OECD average 2003 compares only OECD countries with comparable mathematics scores since 2003. Countries and economies are ranked in descending order of the percentage of students at or above proficiency Level 5 in mathematics in 2012. Source: OECD, Tables A9.1a, A9.1b and A9.1c. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm). StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933116851>

- V průměru zemí OECD má vysokou úroveň matematické gramotnosti (5. a 6. stupeň) 13 % žáků. Zároveň však 23 % žáků v zemích OECD a 32 % ze všech účastníků se zemí vykazuje nízkou úroveň matematické gramotnosti (stupeň nižší než 2). Čeští žáci se příliš neliší od průměru OECD – 13 % z nich dosahuje vysokou úroveň gramotnosti a 21 % z nich má matematickou gramotnost nízkou.
- Pouze v šesti zemích je rozdíl mezi chlapci a dívkami ve prospěch chlapců větší než ekvivalent půl roku formálního vzdělávání. V České republice se rozdíly mezi chlapci a dívkami rovnají cca třetině roku vzdělávání ve prospěch chlapců.
- V zemích OECD lze 15 % rozdílů ve výsledcích z matematiky vysvětlit rozdíly v úrovni socioekonomického zázemí žáků (v ČR jde o 16 %). V zemích, kde je tento vliv silný, nejsou žáci ze znevýhodněných rodin schopni dosáhnout vyšších úrovní gramotnosti. Mnohem závažnější je však fakt, že v matematické gramotnosti je rozdíl mezi studenty ze znevýhodněného prostředí a těmi z průměrného prostředí 39 bodů (ekvivalent jednoho roku studia), v ČR 51 bodů (1,3 roku vzdělávání).
- Z 64 zemí a ekonomik, pro které jsou dostupná data za roky 2003 a 2012, se jich 25 v matematické gramotnosti zlepšilo, 25 zůstalo na stejné pozici a 14 se zhoršilo. Čeští žáci se mírně zhoršili, a to o 17 bodů.
- Mezi zeměmi, které se zlepšily mezi lety 2003 a 2012, dokázaly Itálie, Polsko a Portugalsko snížit počet těch, kteří dosahují nejnižších výsledků, a naopak zvýšit počet těch, kteří dosahují nejlepších výsledků.

- Z 39 zemí a ekonomik účastnících se šetření PISA 2003 a 2012 dokázaly Mexiko, Turecko a Německo ve sledovaném období zlepšit jak úroveň matematické gramotnosti, tak míru rovného přístupu ke vzdělávání.

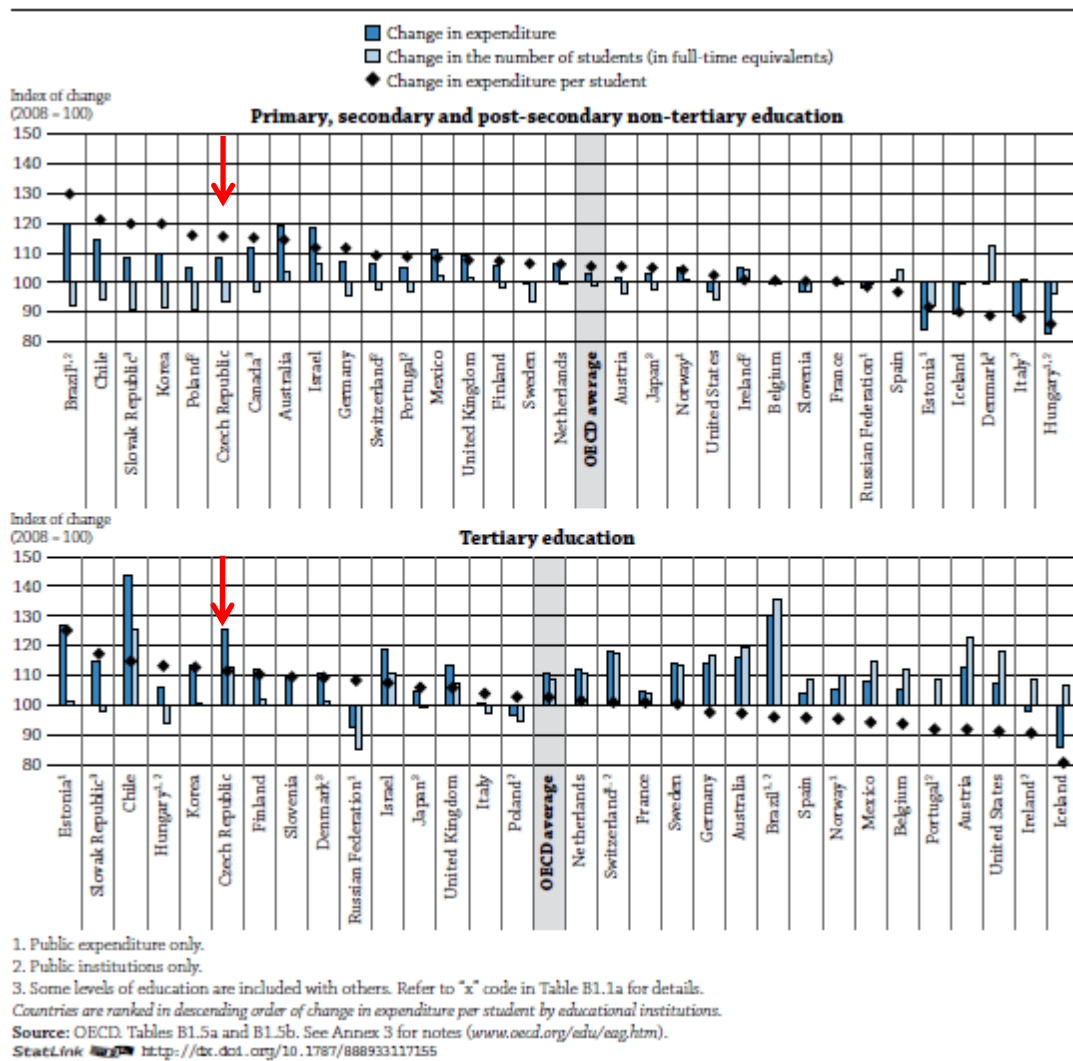
Kapitola B Finanční a lidské zdroje vložené do vzdělávání

B1 Jaké jsou výdaje na žáka/studenta

- V průměru jsou výdaje zemí OECD na žáka a studenta (od primárního do terciárního vzdělávání) 9 487 USD², přičemž na žáka v primárním vzdělávání vynaloží tyto země v průměru 8 296 USD, na žáka v sekundárním vzdělávání 9 280 USD a na studenta v terciárním vzdělávání 13 958 USD. Výdaje na žáka a studenta se v České republice v porovnání s ostatními zeměmi pohybují na nižší hladině – na žáka a studenta od primárního do terciárního vzdělávání na úrovni 6 931 USD. V primárním vzdělávání se jedná o 4 587 USD na žáka, v sekundárním o 7 270 USD na žáka a v terciárním vzdělávání o 9 392 USD na studenta.
- V primárním, sekundárním a postsekundárním neterciárním vzdělávání je 94 % z celkových výdajů využíváno na vlastní vzdělávací proces. Větší rozdíly existují na terciárním stupni vzdělávání, zčásti proto, že výdaje na výzkum a vývoj tvoří průměrně 32 % celkových výdajů na studenta. Na vlastní vzdělávací proces bylo v roce 2011 v České republice využito 93 % výdajů na primární, sekundární a postsekundární neterciární úroveň. Na terciární vzdělávací úrovni připadá na výdaje na výzkum a vývoj 33 % výdajů.
- Mezi lety 2005 a 2011 vzrostly v zemích OECD výdaje na žáka v primárním, sekundárním a postsekundárním neterciárním vzdělávání v průměru o 17 % (v ČR o 33 %), mezi lety 2009 a 2011 však investice do vzdělávání klesly téměř ve třetině zemí OECD v důsledku ekonomické krize.

² Pokud jsou v tomto materiálu uváděny částky v USD, jedná se o USD přepočtené na paritu kupní síly, to znamená, že 1 USD se rovná objemu zboží, které bylo možné si v USA v roce 2011 za 1 USD koupit.

Graf B1.6 Změny ve výdajích na studenta podle stupně vzdělávání (2008, 2011)

- V deseti zemích s nejvyššími výdaji na žáka v sekundárním vzdělávání lze vyšší těchto výdajů vysvětlit často jako kombinaci vysokých platů učitelů a nízkého průměrného počtu žáků na učitele.
- V primárním a sekundárním vzdělávání existuje silná pozitivní korelace mezi vyšší výdajů na žáka a vyšší HDP na obyvatele. Korelace je slabší v terciárním vzdělávání, a to zejména proto, že na této úrovni se významněji liší metody financování a struktura studentů podle programů.
- Pokud z výdajů na studenta v terciárním vzdělávání eliminujeme výdaje, které nejsou určeny na vlastní vzdělávací proces (výzkum a vývoj, služby spojené se vzděláváním a péčí o studenty), země OECD v průměru vydají 8 002 USD na žáka/studenta (od primárního do terciárního vzdělávání). Ve srovnání s celkovými průměrnými výdaji je toto číslo ovlivněno mnohem nižšími výdaji na studenta v terciárním vzdělávání po odečtení výdajů nesouvisejících s vlastní výukou. Výdaje na studenta v terciárním vzdělávání po odečtení výdajů na služby spojené se vzděláváním a výdajů na výzkum a vývoj jsou v České republice na úrovni 5 832 USD.
- Země OECD v průměru vynaloží téměř o dvě třetiny více prostředků na studenta v terciárním vzdělávání než na žáka v primárním vzdělávání. V ČR se jedná o 1,5násobek výdajů. V terciárním vzdělávání však výdaje mohou zahrnovat velký podíl prostředků na výzkum a vývoj a na doprovodné služby. Po odečtení těchto položek jsou výdaje na vlastní vzdělávací proces

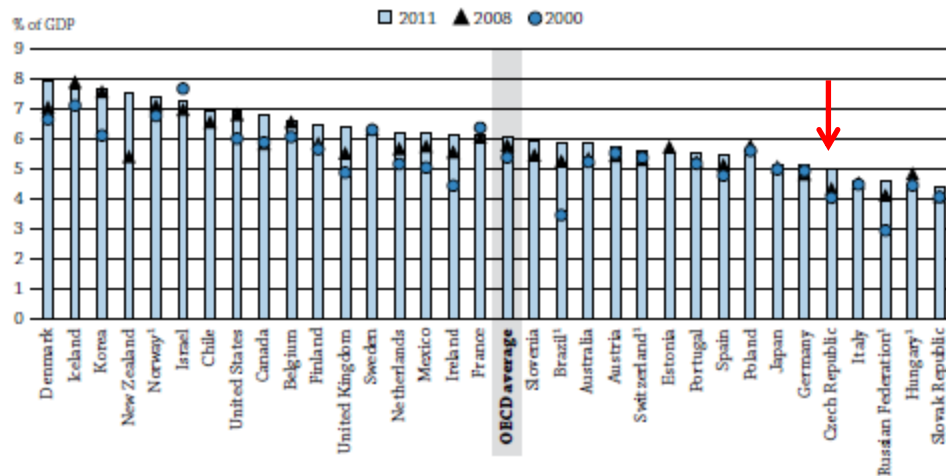
přepočtené na jednoho studenta terciárního vzdělávání stále o 11 % vyšší (v ČR o 9 % vyšší), než výdaje na žáka v primárním, sekundárním a postsekundárním neterciárním vzdělávání.

- Zaměření vzdělávacích programů v sekundárním vzdělávání má vliv na výši výdajů ve většině zemí. V 19 zemích OECD, které dovedou rozlišit výdaje na všeobecné a odborné vyšší sekundární vzdělávání, se vynakládá v průměru o 694 USD na žáka více v programech odborných oproti všeobecně zaměřeným. Vyšší rozdíl výdajů je v zemích, kde je součástí výuky odborná příprava, nejinak je tomu i v České republice. Rozdíl mezi výdaji na žáka odborně a všeobecně zaměřených oborů vyššího sekundárního vzdělávání je u nás 1 397 USD.
- Mezi lety 1995 a 2011, tedy v období relativně stabilního počtu žáků na primární, sekundární a postsekundární úrovni vzdělávání, se ve všech zemích s dostupnými daty s výjimkou Itálie zvýšily výdaje na žáka, někde dokonce o více než 60 % (v ČR o 58 %). V průměru bylo v zemích OECD zvýšení významnější v letech 1995–2005 (v ČR o 25 %) než v období 2005–2011 (v ČR o 33 %, u nás je tedy opačný trend než v průměru zemí OECD). Největší nárůst výdajů na studenta byl v období 2005–2011 zaznamenán v zemích, které měly i v roce 2011 stále ještě nejnižší hladinu výdajů. Od začátku ekonomické krize v roce 2008 výdaje na žáka v primárním, sekundárním a postsekundárním neterciárním vzdělávání dále rostly, s výjimkou Dánska, Estonska, Maďarska, Islandu, Itálie, Ruska a Španělska.
- V terciárním vzdělávání v období 1995–2011 došlo ve většině zemí ke zvýšení výdajů na studenta s výjimkou Austrálie, Brazílie, České republiky, Maďarska a Švýcarska. V průměru v zemích OECD zůstaly výdaje na studenta v terciárním vzdělávání stabilní mezi lety 1995 a 2000 a následně rostly v obdobích 2000–2005 a 2005–2011 podobným tempem. Od začátku ekonomické krize v roce 2008 se výdaje na studenta v terciárním vzdělávání snížily ve více než třetině zemí, zejména proto, že počty studentů rostly rychleji než výdaje. Na Islandu, v Irsku, Polsku a Rusku došlo nicméně ke krácení celkového objemu výdajů. V České republice činily výdaje na studenta v terciárním vzdělávání v roce 1995 celkem 139 % v porovnání s výdaji v roce 2005. Podle dostupných údajů publikovaných OECD výdaje na terciárního studenta v období 2008–2010 klesaly (v porovnání s rokem 2005 ze 112 % v roce 2008 na 107 % v roce 2010), v roce 2011 došlo k jejich navýšení (na 125 % roku 2005) zejména díky investicím do center excelence (z projektů OP VaVpl).

B2 Jaká část národního bohatství je vynakládána na vzdělávání

- V roce 2011 vynaložily země OECD na vzdělávání v průměru 6,1 % svého HDP, sedm zemí vynaložilo více než 7 % (Argentina, Dánsko, Island, Izrael, Jižní Korea, Nový Zéland a Norsko). Česká republika vynaložila v roce 2011 do vzdělávání výdaje na úrovni 5,0 % HDP.
- Mezi lety 2000 a 2011 téměř ve všech zemích, pro něž jsou k dispozici data, rostly výdaje na vzdělávání rychleji než HDP, nejinak tomu bylo i v České republice.
- Od začátku ekonomické krize v roce 2008 až do roku 2011 se HDP reálně zvýšil pouze v polovině zemí (v ČR se HDP za toto období prakticky nezměnil), pro něž jsou dostupná data, zatímco veřejné výdaje na vzdělávání klesly pouze v šesti státech (v ČR stouply o 16 %). V kratším období mezi lety 2009 a 2011 vzrostl reálně HDP ve většině zemí, ale veřejné výdaje na vzdělávání poklesly ve třetině zemí OECD, což byl pravděpodobně důsledek politiky fiskální konsolidace.

Graf B2.1 Výdaje na vzdělávání jako procento HDP (všechny úrovně vzdělávání)
(2000, 2008, 2011).

1. Public expenditure only (for Switzerland, in tertiary education only; for Norway, in primary, secondary and post-secondary non-tertiary education only; for the Russian Federation, for 2000 only).

Countries are ranked in descending order of expenditure from both public and private sources on educational institutions in 2011.

Source: OECD, Table B2.2. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm).

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933117288>

- Výdaje na preprimární vzdělávání představují ve většině zemí OECD téměř desetinu výdajů na vzdělávání neboli 0,6 % HDP. Mezi zeměmi však existují velké rozdíly. Výdaje na preprimární vzdělávání tvoří 0,2 % HDP nebo méně v Austrálii a Švýcarsku, ale okolo 1 % HDP nebo více v Dánsku a na Islandu. Česká republika vynaloží na preprimární vzdělávání 0,5 % svého HDP.
- Výdaje na primární, sekundární a postsekundární neterciární vzdělávání tvoří v zemích OECD průměrně téměř dvě třetiny celkových výdajů na vzdělávání neboli 3,8 % HDP. Mezi členskými a partnerskými zeměmi OECD vynakládá na tento sektor vzdělávání největší část prostředků Argentina a Nový Zéland (5 % HDP a více), zatímco Česká republika (2,9 %), Maďarsko, Japonsko, Lotyšsko, Slovensko, Rusko, Slovensko a Turecko vynakládají na tyto úrovně vzdělávání 3 % nebo méně.
- Na terciární vzdělávání připadá v zemích OECD průměrně čtvrtina všech výdajů na vzdělávání neboli 1,6 % HDP. Kanada, Chile, Jižní Korea a Spojené státy americké vynakládají na terciární vzdělávání 2,4–2,8 % HDP. Česká republika vynaloží na terciární vzdělávání 1,4 % HDP.
- Soukromé výdaje na vzdělávání jako procento HDP jsou nejvyšší v terciárním vzdělávání. Tento podíl se v Chile, Jižní Koreji a Spojených státech amerických pohybuje mezi 1,7 % a 1,9 % HDP, v ČR jde o 0,4 %.
- Zabýváme-li se souhrnnými výdaji na všechny stupně vzdělávání, zvýšily se mezi lety 2008 a 2011 v zemích OECD veřejné výdaje na vzdělávání průměrně o 7 % (v ČR o 16 %). Meziroční růst veřejných výdajů se v tomto období v zemích OECD nicméně zpomalil, a to v průměru ze 4 % v letech 2008–2009 na 1 % v letech 2009–2010 a 2010–2011. V České republice došlo k nárůstu veřejných výdajů na vzdělávání v letech 2008–2009 o 6 %, v letech 2009–2010 o 1% nárůst a v letech 2010–2011 se veřejné výdaje zvýšily o 9 %. Vyšší nárůst mezi roky 2010 a 2011 je způsoben zejména nárůstem investic do terciárního vzdělávání z prostředků evropských fondů.
- Z perspektivy celého období 2008–2011 reálně snížily veřejné výdaje na vzdělávání pouze Estonsko, Maďarsko, Island, Itálie, Rusko a Spojené státy americké. Veřejné výdaje však mezi lety 2008 a 2009 klesly pouze v pěti státech a v deseti státech mezi lety 2009 a 2011. V Maďarsku, na

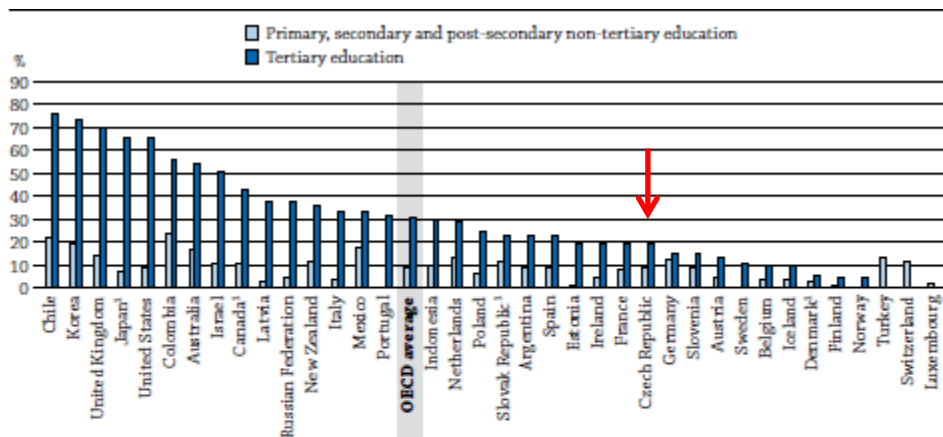
Islandu, v Itálii, Portugalsku a Rusku klesly veřejné výdaje mezi lety 2009 a 2011 o pět a více procent.

- V průměru směřuje v zemích OECD 90 % výdajů na vzdělávání do vlastního vzdělávacího procesu na úrovni od primárního do vyššího sekundárního a postsekundárního neterciárního vzdělávání. Tento podíl je významně menší v terciárním vzdělávání (v OECD průměrně 70 %), protože velká část výdajů na vzdělávání je zde vynakládána na doprovodné činnosti, zejména na výzkum a vývoj. V České republice se na vlastní vzdělávání na nižších úrovních vzdělávání vynaloží 93 % všech výdajů, v případě terciárního vzdělávání se jedná o 66 %.
- V rámci financování terciárního vzdělávání kolísá podíl výdajů na výzkum a vývoj od méně než 0,2 % HDP v Brazílii a Chile až po více než 0,6 % HDP v Austrálii, Kanadě, Estonsku, Finsku, Nizozemsku, Norsku a Švýcarsku a více než 0,9 % HDP ve Švédsku. Tyto rozdíly mohou přispět k vysvětlení velkých rozdílů v celkových výdajích na studenta v terciárním vzdělávání. Vysoké výdaje na výzkum a vývoj ve výše zmiňovaných zemích například znamenají, že po odečtení složky určené na výzkum a vývoj vykazují výdaje na studenta zřetelně nižší hodnoty. V České republice znamenají výdaje na výzkum v terciárním vzdělávání 0,47 % HDP.

B3 Podíl veřejných a soukromých výdajů na vzdělávání

- Veřejné výdaje tvoří v průměru zemí OECD 84 % celkových výdajů na vzdělávání. V České republice tvoří veřejné výdaje 88 % výdajů na vzdělávání.
- V primárním, sekundárním a postsekundárním neterciárním vzdělávání tvoří veřejné výdaje v průměru zemí OECD celkem 92 %; pouze v Chile a Kolumbii je tento podíl nižší než 80 %. Podíl veřejných výdajů na tyto vzdělávací úrovně odpovídá v České republice průměru zemí OECD, jde o 91 %.
- Vyšší podíl soukromých výdajů se projevuje na terciární, a v nižší míře i na preprimární, vzdělávací úrovni – 31 %, resp. 19 %. V České republice toto platí pouze u terciárního vzdělávání, kde soukromé výdaje činí 19 %, v preprimárním vzdělávání se soukromé výdaje podílí na financování vzdělávání pouze 8 %.
- Veřejné výdaje na vzdělávání vzrostly mezi roky 2000 a 2011 ve všech zemích s dostupnými daty. Nicméně vzrůstajícím podílem nákladů na vzdělávání, které nesou domácnosti, rapidně stoupá podíl soukromého financování vzdělávání ve více než třech čtvrtinách zemí. V České republice se podíl soukromých výdajů na vzdělávání pohyboval v daném období na úrovni 11–12 %.

Graf B3.1 Podíl soukromých výdajů na vzdělávání (2011)

1. Some levels of education are included with others. Refer to "x" code in Table B1.1a for details.
 Countries are ranked in descending order of the share of private expenditure on educational institutions for tertiary education.
 Source: OECD, Table B3.1. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm).
 StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933117478>

How to read this chart

The chart shows private spending on educational institutions as a percentage of total spending on educational institutions. This includes all money transferred to educational institutions from private sources, including public funding via subsidies to households, private fees for education services, or other private spending (e.g. on room and board) that goes through the educational institution.

- Veřejné prostředky jsou přidělovány převážně veřejným institucím, ale i institucím soukromým, a to na různých vzdělávacích úrovních. V průměru zemí OECD jsou veřejné výdaje na vzdělání ve veřejných institucích na jednoho žáka/studenta dvakrát vyšší než veřejné výdaje na vzdělání v institucích soukromých (údaj za všechny úrovně vzdělávání dohromady). Nicméně tento poměr se pohybuje od méně než dvakrát vyšších výdajů na primární, sekundární a postsekundární neterciární úrovni vzdělávání (1,8) a preprimární úrovni vzdělávání (1,8) až k téměř trojnásobným výdajům (2,9) na úrovni terciární. V České republice jsou veřejné výdaje na dítě/žáka/studenta ve veřejných institucích v porovnání s institucemi soukromými vyšší v preprimárním vzdělávání 2,6krát, v případě primárního, sekundárního a postsekundárního neterciárního vzdělávání jde o 1,6násobek a u terciárního vzdělávání jsou veřejné náklady na studenta veřejných škol 19krát vyšší než výdaje na studenta na soukromé škole.
- Země s nejnižšími veřejnými výdaji na vzdělání na jednoho studenta ve veřejných a soukromých institucích terciárního vzdělávání jsou zároveň zeměmi s nejmenším počtem studentů zapsaných ke studiu na veřejných institucích terciárního vzdělávání. Výjimku tvoří Kolumbie, Mexiko a Polsko.
- Ve většině zemí s dostupnými daty připadá na jednotlivé domácnosti většina soukromých výdajů na terciární vzdělávání. Výjimku tvoří Argentina, Rakousko, Belgie, Kanada, Česká republika (výdaje domácností tvoří 41 % soukromých výdajů) a Švédsko; v těchto zemích se na soukromém financování podílí větší měrou jiné soukromé subjekty než domácnosti (např. soukromé podniky a neziskové organizace), což je způsobeno nízkým až zanedbatelným školným v institucích terciárního vzdělávání (s výjimkou Kanady).
- Mezi lety 2000 a 2011 klesl průměrný podíl veřejného financování institucí terciárního vzdělávání ze 73,7 % v roce 2000 na 69,1 % v roce 2005 a poté ještě mírně na 68,3 % v roce 2011 (tyto údaje jsou průměrem z hodnot 20 členských států OECD s dostupnými daty za všechny roky). Tento trend je ovlivněn především některými evropskými zeměmi, ve kterých proběhly významné změny ve výši školného a ve kterých se podniky aktivněji účastní na poskytování grantů na

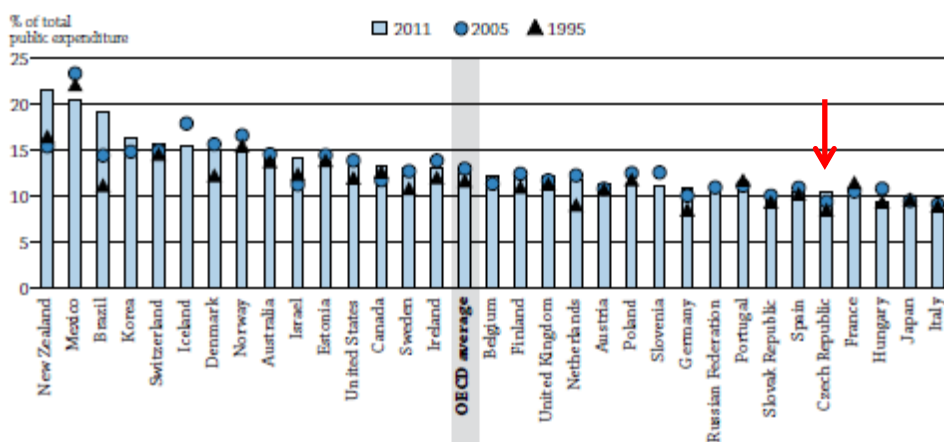
financování institucí terciárního vzdělávání. Vývoj podílu veřejného financování terciárního vzdělávání nebyl ve sledovaném období v České republice tak jednoznačný – v roce 2000 byl podíl veřejných výdajů 85 %, v roce 2010 se jednalo o 79 % a v roce 2011 vzrostl podíl veřejných výdajů na 81 % zejména díky investicím do center excelence financovaných z prostředků evropských fondů, které jsou v ČR započítávány do veřejných výdajů.

- Mezi lety 2000 a 2011 vzrostl podíl soukromého financování také na úrovni primárního, sekundárního, postsekundárního neterciárního vzdělávání a na všech úrovních kombinovaného studia, a to ve všech zemích OECD. Nejvýraznější byl tento nárůst na Slovensku a ve Spojeném království (pro všechny úrovně vzdělávání). V České republice byl podíl soukromých výdajů na tyto vzdělávací úrovně poměrně stabilní – pohyboval se na úrovni 8–10 %.

B4 Veřejné výdaje na vzdělávání

- Na vzdělávání se vynaloží v průměru zemí OECD 12,9 % celkových veřejných výdajů (v České republice 10,4 %) jejich celkových veřejných výdajů. Tento podíl se pohybuje od méně než 10 % celkových veřejných výdajů v Maďarsku, Itálii a Japonsku až po více než 20 % v Indonésii, Mexiku a na Novém Zélandě.
- Podíl veřejných výdajů vydaných na vzdělávání vzrostl mezi lety 1995 a 2005 ve většině zemí s dostupnými daty. Výjimku tvoří pouze Kanada, Francie, Izrael, Japonsko, Nový Zéland a Portugalsko. I v České republice došlo v tomto období k nárůstu podílu veřejných výdajů vydaných na vzdělávání (z 8,6 % v roce 1995 na 9,5 % v roce 2005).
- Zatímco podíl veřejných výdajů na vzdělávání mezi lety 2008 a 2011 ve dvou třetinách zemí poklesl, během kratšího období mezi lety 2008 a 2011 – na vrcholu ekonomické krize – veřejné výdaje na vzdělávání rostly rychlejším tempem (nebo klesaly pomaleji) než veřejné výdaje na všechny ostatní služby (údaje z 16 zemí s dostupnými daty z celkového počtu 31 zemí). V České republice se podíl veřejných výdajů na vzdělávání v letech 2008–2010 poměrně stabilizoval (9,5–9,7 %), v roce 2011 došlo k nárůstu na 10,4 % zejména v důsledku navýšení investic do vysokých škol z prostředků evropských fondů, které se započítávají do výdajů státního rozpočtu.

Graf B4.1 Celkové veřejné výdaje na vzdělávání jako podíl celkových veřejných výdajů (1995, 2005 a 2011)

Countries are ranked in descending order of total public expenditure on education at all levels of education as a percentage of total public expenditure in 2011.

Source: OECD, Table B4.2. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm).

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933117630>

- Většina zemí OECD a partnerských zemí OECD (32 z 37 zemí s dostupnými daty) utratí více než dvakrát více prostředků na primární, sekundární a postsekundární neterciární vzdělání než na vzdělání terciární, v České republice jde o 2,3násobek.
- Veřejné financování je na primární, sekundární a postsekundární neterciární úrovni vzdělávání decentralizovanější než na terciární úrovni vzdělávání. V průměru mezi zeměmi OECD pochází více než 50 % přímých veřejných financí na primární, sekundární a postsekundární neterciární vzdělávání z vládních zdrojů, zatímco u terciárního vzdělání z tohoto zdroje pochází 85 % přímých veřejných financí.
- Na primární, sekundární a postsekundární neterciární úrovni vzdělávání má zcela centralizovaný systém veřejného financování pouze Nový Zéland; zatímco zcela centralizovaný systém veřejného financování terciárního vzdělávání existuje v devíti zemích (v Chile, Estonsku, Grónsku, Irsku, Lotyšsku, Nizozemsku, na Novém Zélandě, v Norsku a na Slovensku).
- Mezi lety 1995 a 2011 se podíl celkových veřejných výdajů na vzdělávání (souhrnně za všechny stupně) ve dvou třetinách zemí s dostupnými daty mírně zvýšil. Podíl celkových veřejných výdajů na vzdělávání však v tomto období nerostl kontinuálně: mezi lety 2005 a 2011 klesly veřejné výdaje na vzdělávání jako podíl z celkových veřejných výdajů ve více než polovině zemí s dostupnými daty. V České republice došlo ke zvýšení podílu těchto výdajů o 1,8 procentního bodu (svůj výrazný podíl na tom má navýšení investic do terciárního vzdělávání z evropských fondů v roce 2011).
- Podobný vývoj byl v zemích OECD mezi lety 1995 a 2011 zaznamenán i u veřejných výdajů na vzdělávání jako podílu na HDP; nicméně odlišný byl vývoj opět mezi lety 2005 a 2011. Zatímco podíl veřejných výdajů na vzdělávání ve většině zemí mezi lety 2005 a 2011 klesl, výdaje na vzdělání jako podíl na HDP klesly během této doby v méně než jedné třetině zemí. V průměru zemí OECD s dostupnými daty za oba roky (2005 a 2011) byl zaznamenán mírný nárůst. V České republice byl podíl veřejných výdajů na vzdělávání vzhledem k HDP v letech 1995 a 2011 stejný (4,5 %). Vývoj byl ale ve sledovaném období rozkolísaný – po poklesu na 3,8 % v roce 2000 se v letech 2005–2010 pohyboval na úrovni 3,9–4,4 %.

B5 Jaké jsou náklady studentů terciárního vzdělávání a jakou veřejnou podporu mají k dispozici

- Země OECD se významně liší ve výši školného, které vybírají instituce terciárního vzdělávání. V 8 zemích OECD není vybíráno žádné školné, ale ve třetině z 26 zemí OECD, ze kterých jsou dostupná data, převyšuje výše školného pro studenty z těchto zemí 1 500 USD. Vzhledem k tomu, že v České republice není na veřejných vysokých školách zavedeno školné (poplatky se platí pouze při překročení standardní délky studia a při studiu programu v cizím jazyce), neuvádíme zde údaje za ČR.
- Zvyšující se počet zemí OECD vybírá od zahraničních studentů vyšší školné než od studentů domácích.
- Země s vysokým školným jsou obvykle zeměmi s nejvyšším podílem soukromého financování institucí terciárního vzdělávání (např. z firem).
- V průměru je téměř 22 % veřejných výdajů na terciární vzdělávání směřováno do systémů podpory studentů, rodin a dalších soukromých subjektů.
- Napříč zeměmi OECD není školné v navazujících programech či následných programech terciárního vzdělávání vyšší než v základních programech terciárního vzdělávání (týká se

veřejných či soukromých institucí, které jsou vázány na veřejné prostředky). Výjimkami jsou Austrálie, Chile a Spojené království.

- Vysoká míra vstupu do terciárního vzdělávání v některých zemích, zejména v těch, jež vybírají školné, souvisí nejpravděpodobněji s velmi rozvinutým systémem finanční podpory studentům, a ne tedy pouze s absencí školného.
- Země OECD, ve kterých jsou studenti povinni platit školné, a které mají zároveň k dispozici širokou nabídku finanční podpory, nevykazují žádné známky sníženého přístupu k terciárnímu vzdělávání typu A.
- Systémy finanční podpory studentům, které nabízejí půjčky s vazbou na pozdější příjem všem studentům, kombinované s dostupnými granty, mohou zvyšovat dostupnost a otevřený přístup k terciárnímu vzdělávání, a to rozdělením nákladů mezi studenta a veřejné výdaje.
- Jak bylo zmíněno v Education at a Glance 2011, od roku 1995 implementovalo reformy školného 14 z 25 zemí s dostupnými daty. Ve všech těchto 14 zemích kromě Islandu a Slovenské republiky byla reforma zkombinována se změnami na úrovni veřejné podpory studentům. Od roku 2009 proběhly další změny školného a v systémech veřejné podpory v několika zemích. Například ve Spojeném království bylo v roce 2012 školné zdvojnásobeno – na některých univerzitách ztrojnásobeno – jako součást vládního plánu pro stabilizaci veřejných rozpočtů. Nicméně data prezentovaná tehdy za léta 2010 a 2011 nereflektují současné a probíhající změny. V roce 2011 Jižní Korea implementovala reformu, která zvýšila míru veřejné podpory pro terciární vzdělávání, a jejímž cílem bylo zlepšit dostupnost terciárního vzdělávání typu A.

B6 Na jaké zdroje a služby jsou vynakládány finanční prostředky ve vzdělávání

- V průměru zemí OECD je asi 90 % či více celkových výdajů na vzdělávání vynakládáno na běžné výdaje, a to platí jak v případě primární, sekundární a postsekundární úrovně, tak v případě terciárního vzdělávání. V České republice se jedná o podíl běžných výdajů ve výši 92 % v primárním, sekundárním a postsekundárním neterciárním vzdělávání a 91 % v terciárním vzdělávání.
- Ve 25 z 33 členských a partnerských zemí OECD, ze kterých jsou dostupná data, je podíl kapitálových výdajů na celkových výdajích na terciární vzdělávání vyšší než v primárním, sekundárním a postsekundárním neterciárním vzdělávání. Tato skutečnost zřejmě souvisí s expanzí terciárního vzdělávání v posledních letech a potřebou vybudování potřebné infrastruktury.
- Většina běžných výdajů členských a partnerských zemí OECD, ze kterých jsou dostupná data, směřuje na platy pedagogického personálu (učitelé a ostatní). V průměru všech zemí OECD je podíl běžných výdajů směřovaných mimo platy nejvyšší v terciárním vzdělávání, kde dosahuje 33 % z celkových výdajů (v České republice se jedná v terciárním vzdělávání o 51 %). V osmi členských a partnerských zemích OECD, je tento podíl 40 % nebo vyšší. To může být vysvětleno zvýšenými náklady na vybavení v terciárním vzdělávání ve srovnání s ostatními stupni vzdělávání.
- V průměru zemí OECD je 21 % (v České republice 40 %) běžných výdajů v primárním, sekundárním a postsekundárním neterciárním vzdělávání vynakládáno na jiné výdaje než na platy pedagogického personálu. Tento rozdíl je minimální mezi primární a sekundární úrovní vzdělávání. Rozdíl převýšil pět procentních bodů pouze v Brazílii, ve Francii, Indonésii, Irsku,

Lucembursku a dosáhl 20 procentních bodů v Dánsku, u nás se jedná o rozdíl 3,4 procentního bodu.

- Téměř ve všech zemích, s výjimkou České republiky (výdaje na platy akademických pracovníků tvoří 30 % běžných výdajů) a Indonésie, jsou největšími běžnými výdaji v terciárním vzdělávání platy akademických pracovníků. V terciárním vzdělávání pouze Brazílie, Kolumbie a Island vydává více než 80 % na platy akademických pracovníků; v primárním, sekundárním a postsekundárním neterciárním vzdělávání vynakládá přes 80 % výdajů na platy 18 zemí OECD (Česká republika vydává na platy pedagogických pracovníků 47 % běžných výdajů).
- V téměř všech zemích s výjimkou Brazílie, Kolumbie, Dánska a Islandu je podíl výdajů v terciárním vzdělávání vynakládaných na jiné účely, než jsou platy akademických pracovníků, větší než na nižších stupních.

B7 Jaké faktory ovlivňují výdaje na vzdělávání

- Čtyři faktory ovlivňující výdaje na vzdělávání směřující na výdaje na pedagogické pracovníky jsou: počet hodin výuky na studenta, vyučovací doba učitele, platy učitelů a velikost třídy. Mzdové výdaje na jednoho učitele jsou pak výsledkem kombinací těchto faktorů.
- Mezi zeměmi existují velké rozdíly mezi mzdovými výdaji na učitele v přepočtu na jednoho žáka/studenta; ve většině zemí se však mzdové výdaje na učitele v přepočtu na jednoho žáka/studenta zvyšují s vyšším stupněm vzdělávání.
- Mezi lety 2008 a 2012 se výdaje na mzdy učitele v přepočtu na jednoho žáka/studenta zvýšily asi o dvě třetiny v primárním a více než o polovinu v sekundárním vzdělávání. V průměru došlo ke zvýšení o 7 % (z 2 454 USD na 2 633 USD) v primárním a o 4 % (z 3 214 USD na 3 355 USD) v nižším sekundárním vzdělávání. V České republice došlo k poklesu mzdových výdajů na učitele v přepočtu na jednoho žáka v primárním vzdělávání o 15 % (182 USD) a v nižším sekundárním vzdělávání o 7 % (121 USD), zejména v důsledku zvyšování velikosti třídy, postupného navyšování počtu žáků zejména na 1. stupni základní školy, zvyšování počtu žáků na učitele a určitou roli zde hraje i metodika vykazování údajů o počtu hodin výuky žáků v důsledku zavedení rámcových vzdělávacích programů (RVP) a školních vzdělávacích programů (ŠVP) – proto je nutné údaje za ČR brát spíše jako orientační.
- Obdobná úroveň financování v různých státech může ve skutečnosti zakrývat naprosto odlišné politické kroky. To vysvětluje, proč neexistuje jednoduchý vztah mezi úrovní financování vzdělávání a výsledky vzdělávání. Například v případě vyššího sekundárního vzdělávání Francie a Irsko vykazují obdobnou úroveň nákladů na učitele v přepočtu na jednoho studenta v roce 2012, obě země nad průměrem OECD. Ve Francii je to však způsobeno kombinací podprůměrné úrovně platů, menší velikostí tříd a nadprůměrné délky výuky, zatímco v Irsku je to způsobeno nadprůměrnými platy učitelů, což je vyváženo nadprůměrnou dobou výuky.
- Platy učitelů jsou obvykle hlavním faktorem ovlivňujícím výši výdajů na učitele v přepočtu na jednoho studenta. Velikost třídy je pak druhým nejdůležitějším faktorem.
- Pokud vezmeme v úvahu míru bohatství jednotlivých zemí, je hlavním faktorem ovlivňujícím výši výdajů na učitele v přepočtu na jednoho studenta průměrná výše platu učitele.
- Zvýšení mzdových nákladů na učitele v přepočtu na jednoho žáka mezi lety 2008 a 2012 bylo v průměru zemí OECD ovlivněno zejména těmito dvěma faktory: platy učitelů a velikost třídy. Mezi lety 2008 a 2012, v zemích s dostupnými daty pro oba roky, se platy učitelů v primárním vzdělávání zvýšily v průměru o 3 % a o téměř 1,5 % v nižším sekundárním vzdělávání (v České

republiky došlo v obou případech k poklesu platů učitelů, důvodem bylo i navýšení cenové hladiny v ČR oproti ostatním státům – platy se přepočítávají na USD a paritu kupní síly). Velikost třídy se naopak snížila v průměru o 2,6 % v primárním a o 6,1 % v nižším sekundárním vzdělávání (v ČR zvýšení o 1,9 % na primární úrovni a snížení o 7 % v nižším sekundárním vzdělávání, tedy na druhém stupni ZŠ). Změny v dalších dvou faktorech, délka výuky na studenta a délka výuky na učitele, byly obvykle nižší ve většině zemí. Délka vyučovací doby učitele v nižším sekundárním vzdělávání se změnila mezi oběma roky mírně více, a to o 3,7 % (data za ČR jsou v případě počtu vyučovacích hodin žáků neporovnatelná, docházelo zde ke změně metodiky vykazování hodin v důsledku zavedení RVP).

- Většina zemí zvýšila platy učitelů v primárním a nižším sekundárním vzdělávání mezi lety 2008 a 2012. Tyto změny byly důsledkem zvýšení výdajů na učitele v přepočtu na jednoho žáka. Nicméně tyto výdaje přesto poklesly, nejvíce (o 14 % a více) v Maďarsku a Itálii; v obou případech v primárním a nižším sekundárním vzdělávání. Dále, v České republice klesly výdaje na primární vzdělávání a v Portugalsku na nižší sekundární vzdělávání. Některé země provedly od roku 2005 reformy, které ovlivnily výdaje na učitele v přepočtu na jednoho studenta. Například v Maďarsku byla prodloužena délka výuky na učitele v sekundárním vzdělávání v roce 2006, což snížilo potřebný počet učitelů na této úrovni vzdělávání. To na druhou stranu snížilo mzdové výdaje na učitele v přepočtu na jednoho žáka. Itálie zvýšila mírně počet studentů na třídu, což vedlo k poklesu mzdových výdajů na učitele v přepočtu na jednoho žáka.

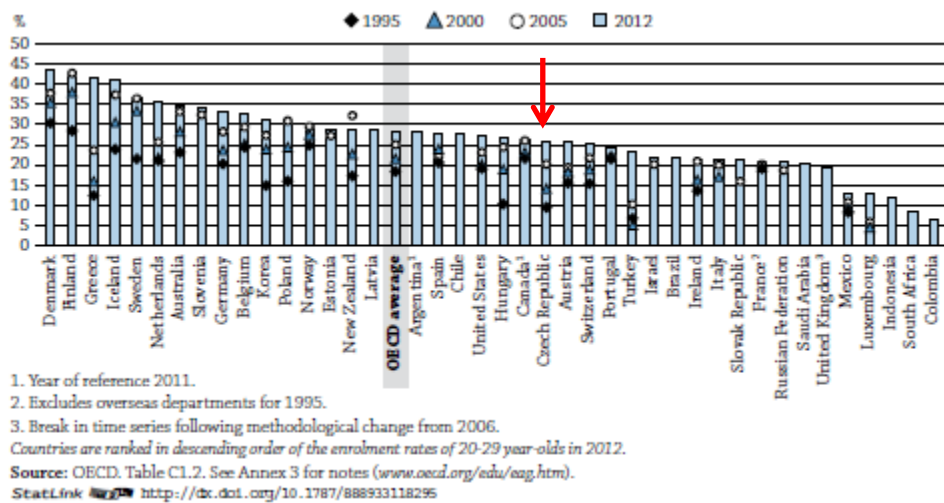
Kapitola C Přístup ke vzdělávání, účast na něm a postup ve vzdělávání

C1 Kdo se účastní vzdělávání

- Přístup ke vzdělávání pro děti od pěti do 14 let je univerzální ve všech zemích OECD a totéž platí i pro většinu partnerských zemí s dostupnými daty. V České republice se účastní vzdělávání 99 % dětí ve věku 5–14 let.
- V roce 2012 byla míra účasti ve vzdělávání 15–19letých vyšší než 75 % v 34 ze 40 zemí OECD a partnerských zemí s dostupnými daty. Mezi tyto země se řadí i Česká republika s 90% účastí 15–19letých ve vzdělávání.
- Ve všech zemích OECD s výjimkou Lucemburska, Mexika a Spojeného království se vzdělávání účastnilo více než 20 % populace 20–29letých. V České republice se účastní vzdělávání 26 % obyvatel této věkové skupiny.
- V období 1995–2012 vzrostla v zemích OECD s dostupnými daty míra účasti 20–29letých ve vzdělávání průměrně o deset procentních bodů. V České republice byl tento nárůst 16 procentních bodů.

Graf C1.1 Míra účasti ve vzdělávání 20–29letých
(1995,2000,2005 a 2012)

Studenti programů plného i částečného kurikula ve veřejných a soukromých vzdělávacích institucích

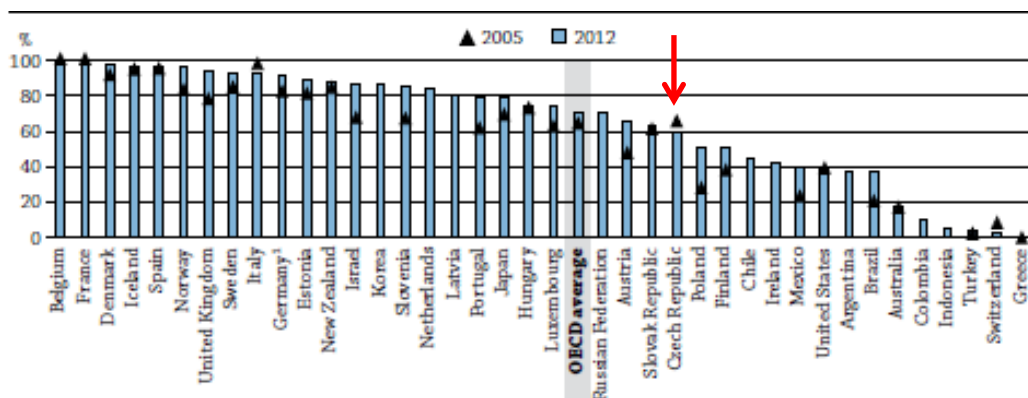
- Na základě údajů z roku 2012 mohou 5leté děti v zemích OECD očekávat, že před dovršením 40 let věku stráví ve vzdělávání průměrně více než 17 let, v ČR se jedná o 18,1 roku. Očekávaná délka vzdělávání se pohybovala od více než 13 let v Indii a Indonésii až po více než 19 let v Austrálii, Dánsku, Finsku, Švédsku a na Islandu.
- V roce 2012 se v zemích OECD účastnilo formálního vzdělávání přinejmenším 90 % obyvatel školního věku po dobu nejméně 13 let. Ze 44 zemí s dostupnými daty se 24 pohybuje nad tímto průměrem a 18 pod tímto průměrem. Česká republika se pohybuje na průměru zemí OECD.
- Mezi lety 1995 a 2012 se míra účasti na vzdělávání ve skupině 15–19letých v zemích OECD stabilně zvyšovala, v průměru se jednalo o přibližně o deset procentních bodů (ze 74 % na 84 %). Zatímco v Turecku tato míra vzrostla ve sledovaném období o téměř 30 procentních bodů, v České republice, Řecku a Maďarsku o více než 20 procentních bodů, v Belgii a Německu zůstala v podstatě nezměněná. Ve Francii klesla míra účasti v této věkové skupině z 89 % na 84 %. V roce 2012 byla účast na vzdělávání ve skupině 15–19letých stále pod úrovní 70 % v Číně, Kolumbii, Izraeli, Mexiku a Turecku. V ČR došlo k nárůstu míry účasti na vzdělávání 15–19letých z 66 % v roce 1995 na 90 % v roce 2012, tedy o 26 procentních bodů. Nízká míra účasti v roce 1995 byla způsobena chybějícím jedním postupovým ročníkem středních škol po zavedení povinného devátého ročníku na základní škole.

C2 Jak se v jednotlivých zemích liší systémy předškolního vzdělávání

- V řadě zemí OECD se rozrůstají služby péče o děti v souvislosti se změnami zapojení žen na trhu práce. Zlepšení v přístupu k předškolnímu vzdělávání však nezajistí žádoucí efekty pro jednotlivce i společnost, pokud nebude souběžně zlepšována kvalita těchto služeb.
- Účast na předškolním vzdělávání lze dát do souvislosti s lepšími výsledky v pozdějším školním vzdělávání. Patnáctiletí žáci, kteří se alespoň jeden rok účastnili předškolního vzdělávání, mají v šetření OECD PISA lepší výsledky než ti, kteří se předškolního vzdělávání neúčastnili. Tento poznatek platí i v případě, že je zohledněno socioekonomické zázemí žáků.

- Ve většině zemí OECD začíná v současnosti pro většinu dětí vzdělávání již před pátým rokem jejich života. Do vzdělávání vstupují více než tři čtvrtiny 4letých (84 %), ať už se účastní preprimárního nebo primárního vzdělávání. V případě zemí OECD, které jsou součástí Evropské unie, činí tento podíl 89 %. V České republice není předškolní vzdělávání povinné, nicméně účastní se ho 82 % čtyřletých dětí.
- V Belgii, Dánsku, Francii, Německu, na Islandu, v Itálii, Norsku, Španělsku, Švédsku a Spojeném království vstupuje do vzdělávání více než 90 % tříletých dětí. V průměru zemí OECD jde o 70% účast, v ČR dochází do zařízení předškolního vzdělávání 59 % tříletých dětí.

Graf C2.1. Míra účasti tříletých dětí na vzdělávání
(2005 a 2012)

1. Year of reference 2006 instead of 2005.

Countries are ranked in descending order of the enrolment rates of 3 year-olds in 2012.

Source: OECD, Table C2.1. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm).

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933118409>

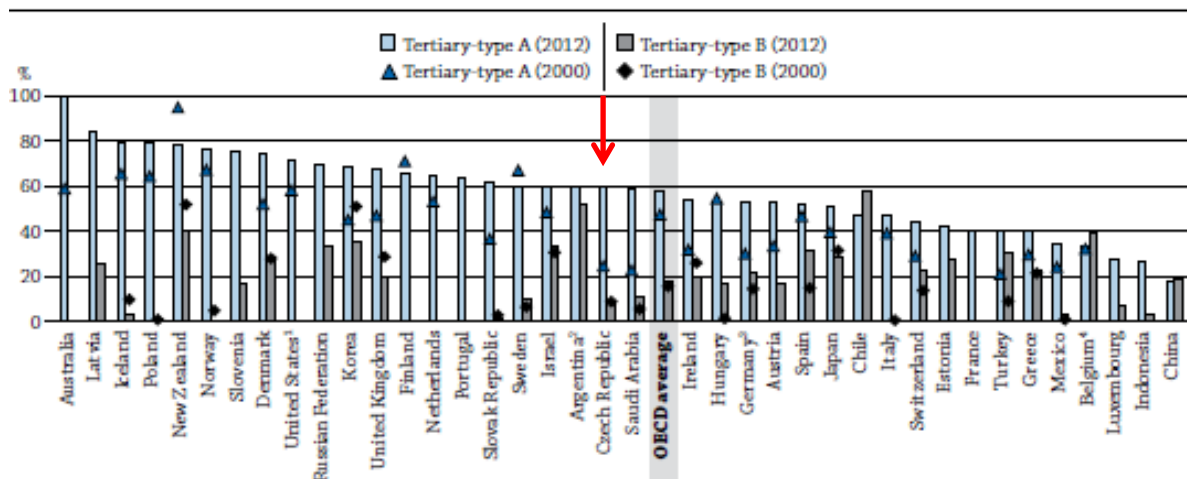
- Veřejně financované předškolní vzdělávání je v evropských zemích OECD rozvinuto výrazněji než v členských státech mimoevropských. Podíl soukromého financování se mezi zeměmi významně liší, a to od méně než 5 % v Belgii, Estonsku, Lotyšsku, Lucembursku a Švédsku až po 25 % a více v Argentíně, Austrálii, Rakousku, Kolumbii, Japonsku, Koreji, Španělsku a Spojených státech amerických. V České republice činí podíl soukromých výdajů 8 % veškerých výdajů na preprimární vzdělávání.
- Výdaje na předškolní vzdělávání tvoří průměrně 0,6 % HDP. Rozdíly mezi zeměmi jsou však významné. Zatímco například v Austrálii je na předškolní vzdělávání vynakládáno 0,1 % HDP nebo méně v Chile, Dánsku, na Islandu, v Lotyšsku, Lucembursku, Slovinsku, Španělsku a v Ruské federaci je to 0,8 % a více. Česká republika vynaloží na preprimární vzdělávání 0,5 % HDP.
- Významným ukazatelem využívání zdrojů v předškolním vzdělávání je rovněž počet dětí na učitele. Pokud se vyloučí pomocný pedagogický personál (např. asistenti učitele), pohybuje se počet dětí připadajících na jednoho učitele od více než 20 v Chile, Francii, Izraeli, Mexiku a Turecku až po méně než deset dětí na učitele v Estonsku, na Islandu, Novém Zélandu, ve Slovinsku a Švédsku. V České republice připadá na jednoho učitele 13,6 dítěte, po eliminaci asistentů učitele je tento podíl mírně vyšší, a to 13,9 dítěte na učitele.
- Některé země využívají v předškolním vzdělávání ve značném rozsahu asistenty učitele. Třináct zemí vykazuje významně nižší počet dětí na pedagoga včetně asistentů, než jaký je počet žáků na učitele. V důsledku toho je v Rakousku, Brazílii, Chile, Číně, Francii, Německu, Indonésii, Izraeli a Spojeném království počet dětí na pedagoga významně nižší (až o dvě děti) než počet dětí na učitele po eliminaci asistentů.

- Za poslední dekádu mnoho států rozšířilo nabídku vzdělávacích programů v předškolním vzdělávání. Tento zvýšený zájem o rané vzdělávání měl v některých zemích za následek prodloužení povinné doby vzdělávání zahrnutím nižších věkových skupin, bezplatné předškolní vzdělávání, univerzální zajištění raného vzdělávání a péče o děti a vytváření programů, které spojují ranou péči s formálním předškolním vzděláváním.
- V zemích OECD, pro které jsou k dispozici data za roky 2005 a 2012, vzrostla účast v programech předškolního vzdělávání u 3letých dětí z 64 % v roce 2005 na 71 % v roce 2012 a obdobně u 4letých dětí ze 79 % na 84 %. Účast 4letých dětí v programech předškolního vzdělávání se v Brazílii, Mexiku a Polsku mezi roky 2005 a 2011 zvýšila o 20 procentních bodů nebo více. V České republice došlo k poklesu míry účasti v předškolním vzdělávání ve všech věkových kategoriích. V případě tříletých dětí se míra účasti snížila z 65 % v roce 2005 na 59 % v roce 2012, v případě čtyřletých dětí z 91 % na 82 % a v případě pětiletých dětí z 97 % na 90 %. Pokles je způsoben zejména nárůstem počtu dětí v populačním ročníku, který nebyl provázen navýšením kapacit mateřských škol.

C3 Kolik studentů vstupuje do terciárního vzdělávání

- V zemích OECD vstupuje v průběhu života do terciárního vzdělávání typu A (teoreticky zaměřené programy) zhruba 58 % mladých dospělých, ale pouze 3 % vstoupí do programů vědecké přípravy. V České republice začne studovat programy terciárního vzdělávání 60 % mladých lidí, do programů vědecké přípravy vstoupí 3,5 %.
- Nejpopulárnějšími programy pro nově přijaté do terciárního vzdělávání jsou napříč zeměmi OECD sociální vědy, obchod a právo s výjimkou Finska (technika, výroba a stavebnictví), Jižní Koreje (humanitní vědy, umění a vzdělávání) a Saudské Arábie (humanitní vědy, umění a vzdělávání).
- Míra vstupu do programů terciárního vzdělávání typu A je napříč všemi zeměmi OECD vyšší u žen (65 %) než u mužů (52 %). Nicméně čím vyšší je úroveň vzdělávání, tím menší je rozdíl mezi pohlavími; v případě programů vědecké přípravy tento rozdíl téměř zaniká. V České republice je míra vstupu do programů terciárního vzdělávání také vyšší u žen (68 %) než u mužů (52 %), v případě programů vědecké přípravy je naopak míra vstupu vyšší u mužů (3,7 %) než u žen (3,2 %).

Graf C3.2. Míra vstupu do terciárního vzdělávání typu A a B (2000, 2012)

1. The entry rates for tertiary-type A programmes include the entry rates for tertiary-type B programmes.

2. Year of reference 2011 instead of 2012.

3. Break in time series between 2008 and 2009 due to a partial reallocation of vocational programmes into ISCED 2 and ISCED 5B.

4. Year of reference 2001 instead of 2000.

Countries are ranked in descending order of entry rates for tertiary-type A education in 2012.

Source: OECD, Table C3.2a. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm).

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933118599>

- V Německu vstupuje do programů vědecké přípravy každý 20. mladý člověk, zatímco v Japonsku jen každý stý a ještě méně pak v Argentíně, Chile, Indonésii, Lucembursku a v Mexiku. V České republice vstoupí do programů vědecké přípravy každý 29. mladý člověk.
- Na základě současných trendů se zdá, že v průměru 18 % mladých dospělých v zemích OECD (20 % žen a 17 % mužů) vstoupí do terciárního vzdělávání typu B (kratší, odborně zaměřené programy) během svého života. Do programů terciárního vzdělávání typu B (jde zejména o vyšší odborné školy) vstoupí v ČR 9 % mladých lidí (13% žen a 5 % mužů).
- Jestliže vyloučíme zahraniční studenty, jsou Polsko a Slovinsko jediné země (ze 17 zemí s dostupnými daty), kde zhruba sedm z deseti mladých dospělých před dosažením 25 let vstoupí do programů terciárního vzdělávání typu A.
- Celoživotní vzdělávání není zdaleka realitou ve všech státech OECD. Na jedné straně v Austrálii, Chile, ve Finsku, na Islandu, v Izraeli, na Novém Zélandu a ve Švédsku více než jeden ze čtyř studentů vstupujících do terciárního vzdělávání typu A je starší 25 let. Na straně druhé, méně než jeden z 20 studentů vstupujících do terciárního vzdělávání typu A je starší 25 let v Belgii a ve Francii. V České republice je 83 % studentů v terciárním vzdělávání mladších 25 let.
- Mezi lety 1995 a 2012 se napříč zeměmi OECD míra vstupu do terciárního vzdělávání typu A zvýšila o téměř 20 %, ačkoliv v letošním roce získaná data indikují mírný pokles o čtyři procentní body od roku 2010 (pokles byl pravděpodobně způsoben finanční krizí). Nicméně předchozí velký nárůst v míře vstupu byl důsledkem zvýšené dostupnosti terciárního vzdělávání v mnoha zemích, a také v důsledku provedených strukturálních změn vzdělávacích systémů v řadě zemí – například vznik nových programů korespondujících s trhem práce nebo vznik zkrácených programů (důsledek Boloňského procesu). Míra vstupu do programů terciárního vzdělávání rovněž stoupla, jelikož se rozšířilo spektrum zázemí, ze kterého studenti pocházejí, o mezinárodní studenty (viz indikátor C4) a o starší studenty. V téže době zůstala míra vstupu do programů terciárního vzdělávání typu B prakticky nezměněná a zůstala beze změn i za poslední 3 roky během finanční krize. V České republice došlo ve sledovaném období k expanzi terciárního vzdělávání – v roce

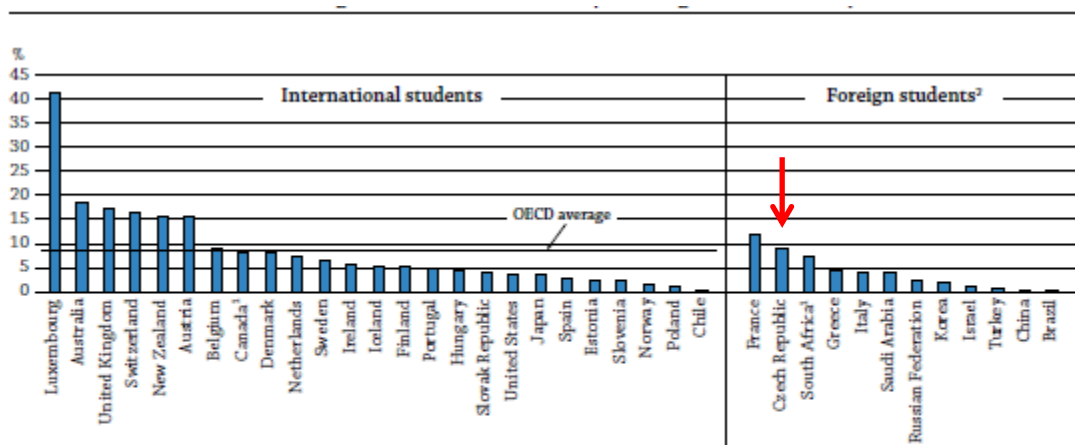
2000 byla míra vstupu do programů typu A (bakalářské a magisterské programy) 25 %, zatímco od roku 2010 se jedná o 60% míru vstupu.

C4 Kdo studuje v zahraničí a kde

- V roce 2012 studovalo v terciárních programech více než 4,5 milionu studentů mimo svou domovskou zemi. Austrálie, Rakousko, Lucembursko, Nový Zéland, Švýcarsko a Spojené království mají nejvyšší podíl zahraničních studentů ze všech studentů terciárního vzdělávání. V České republice tvoří cizinci 9 % studentů v terciárním vzdělávání.
- Studenti z Asie představují asi 53 % všech zahraničních studentů na světě. Největší podíl zahraničních studentů z tohoto kontinentu má Čína, Indie a Jižní Korea.
- V roce 2012 byl v průměru OECD počet zahraničních studentů v zemích OECD třikrát vyšší než počet studentů ze zemí OECD studujících v zahraničí. Ve 21 evropských zemích, které jsou členy OECD, připadali na jednoho evropského studenta studujícího v zahraničí tři zahraniční studenti v jeho domácí zemi.
- 82 % ze všech zahraničních studentů studuje v zemích G20, 75 % ze všech zahraničních studentů pak studuje v zemích OECD. Tento poměr zůstává stabilní již přes deset let.

Graf C4.4 mobilita studentů v terciárním vzdělávání (2012)

Zahraniční studenti jako % ze všech studentů v terciárním vzdělávání

1. Year of reference 2011.

2. Foreign students are defined on the basis of their country of citizenship, these data are not comparable with data on international students and are therefore presented separately in the chart.

Countries are ranked in descending order of the percentage of international or foreign students in total tertiary education.

Source: OECD, Table C4.1. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm).

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933118846>

- V Austrálii, Kanadě, ve Francii, v Německu, ve Spojeném království a ve Spojených státech amerických studuje více než 50 % ze všech zahraničních studentů na světě.
- Zahraniční studenti ze zemí OECD pocházejí zejména z Kanady, Francie, Německa, Itálie, Jižní Koreje a ze Spojených států amerických.
- Zahraniční studenti představují 10 % a více studentů terciárního vzdělávání v Austrálii, Rakousku, Lucembursku, na Novém Zélandě, ve Švýcarsku a ve Spojeném království. Zároveň představují více než 30 % nových studentů v programech vědecké přípravy v Austrálii, Belgii, Lucembursku, Nizozemsku, na Novém Zélandě, ve Švýcarsku a ve Spojeném království.
- Mezi lety 2000 a 2012 se počet zahraničních studentů na světě zdvojnásobil, s průměrným ročním přírůstkem 7 %. V zemích OECD počet zahraničních studentů terciárního vzdělávání

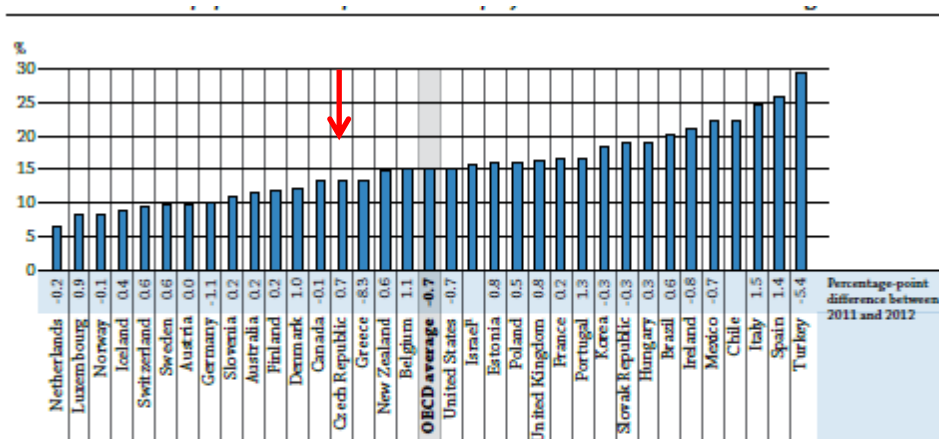
kopíroval celosvětový trend. Evropa je hlavní destinací zahraničních studentů v terciárním stupni vzdělávání se 48 % ze všech zahraničních studentů. Následuje Severní Amerika s podílem 21 % a Asie s 18 %. Počet mezinárodních studentů v Oceánii se od roku 2000 ztrojnásobil, ačkoliv na tento region připadá méně než 10 % všech zahraničních studentů. Ostatní regiony jako Afrika, Latinská Amerika a Karibik rovněž zvyšují počet přijímaných zahraničních studentů, což odpovídá zvyšující se internacionalizaci regionálních univerzit v tamních zemích.

- Do České republiky směřují 2,4 % studentů ze zemí OECD studujících v zahraničí (3,9 % studentů z EU21). Češi tvoří v rámci OECD 0,4 % studentů studujících mimo zemi původu.

C5 Přejchod mladých lidí (15–29letých) ze vzdělávání na trh práce

- Během vrcholu ekonomické krize poklesl v zemích OECD podíl mladých lidí (15–29letých), kteří již nestudují a pracují, ze 41 % v roce 2008 na 36 % v roce 2012. V ČR pracuje 39 % mladých lidí, kteří již nestudují.
- V roce 2012 tvořila v zemích OECD skupina mladých lidí, kteří ani nestudují, ani nepracují (NEET) celkem 15 % mladých lidí ve věku 15–29 let. NEETs v ČR tvoří 13 % mladých lidí.
- V průměru zemí OECD by v roce 2012 kolem 50 % mladých lidí, kteří pracovali na částečný úvazek, rádo pracovalo více.

Graf C5.1 Podíl mladých lidí, kteří v roce 2012 ani nestudovali, ani nepracovali a změna mezi lety 2011 a 2012

1. 2011 and 2012 data are not comparable. See Methodology section below.

2. Year of reference 2011.

Countries are ranked in ascending order of the 2012 percentage of NEET population among 15-29 year-olds with upper secondary or post-secondary non-tertiary education.

Source: OECD Table C5.3d, available on line. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm)

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933119017>

- V průměru bylo v roce 2012 v zemích OECD ve vzdělávání celkem 49 % lidí ve věku 15–29 let. Ze zbývajících 51 % mladých lidí 36 % pracovalo, 7 % bylo nezaměstnáno a 8 % mladých lidí bylo mimo trh práce. V České republice bylo ve vzdělávání 48 % mladých lidí, ze zbývajících 52 % mladých lidí jich 39 % pracovalo, 6 % bylo nezaměstnáno a 7 % bylo mimo trh práce.
- V roce 2012 mohl průměrný 15letý obyvatel zemí OECD předpokládat, že z následujících patnácti let stráví sedm let ve formálním vzdělávání. Kromě toho mohl tento 15letý obyvatel očekávat, že než dosáhne věku 30 let, bude více než pět let zaměstnán, dále téměř jeden rok nezaměstnaný a více než rok ekonomicky neaktivní (tzn. nestudující, ale zároveň si aktivně nehledající práci). Situace v České republice je obdobná – patnáctiletí mohou očekávat, že do věku 30 let budou

sedm let ve formálním vzdělávání, šest let budou zaměstnaní, rok nezaměstnaní a rok mimo trh práce.

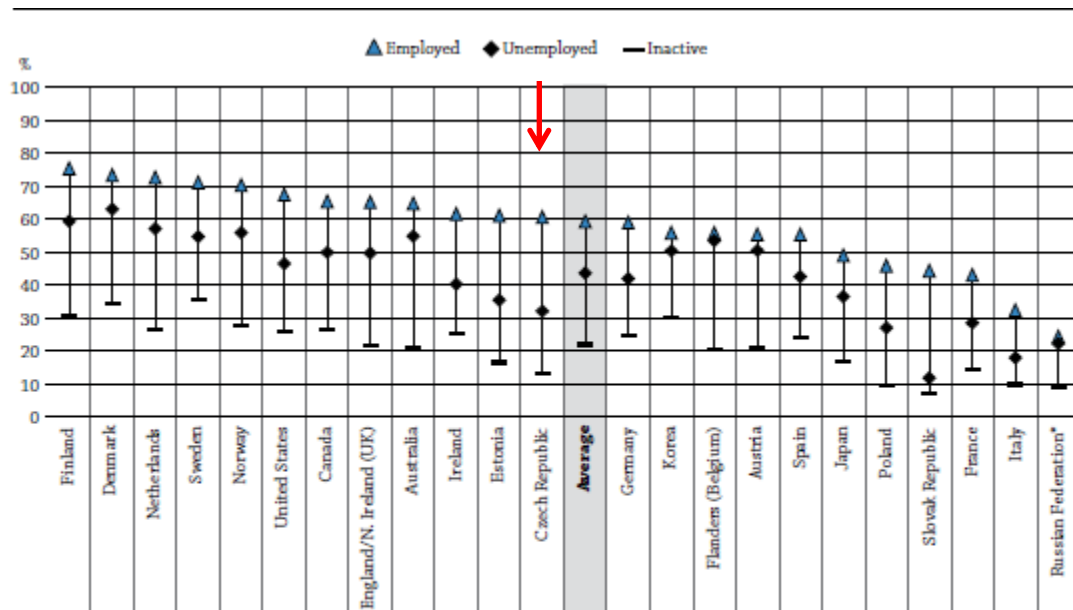
- Ženy ve věku 15–29 let jsou v zemích OECD dvakrát častěji neaktivní v porovnání s muži stejného věku. Dá se předpokládat, že ženy budou mimo pracovní trh 1,7 roku, zatímco muži pouze 0,8 roku.
- V průběhu let vedlo úsilí vlád o zlepšení dosahovaného vzdělání populací k podstatným změnám v účasti na vzdělávání. V roce 2000 bylo v průměru zemí OECD ve vzdělávání celkem 41 % lidí ve věku 15–29 let; do roku 2012 vzrostl tento podíl na 49 %. V České republice bylo v roce 2000 ve vzdělávání celkem 32 % mladých lidí, zatímco v roce 2012 to bylo již 48 %.
- V průběhu stejného období klesl podíl pracujících a nestudujících 15–29letých ze 44 % na 36 %. Zatímco podíl jednotlivců ve vzdělávání se mezi lety 2008 a 2012 neustále zvyšoval, trend v zaměstnanosti mladých byl ovlivněn dvěma obdobími značného propadu: mezi lety 2000 a 2003 (propad o 3,3 procentního bodu) a mezi lety 2008 a 2012 (propad o 4,4 procentního bodu). Tato období propadu v zaměstnanosti mladých se shodovala s obdobím zpomalení ekonomické aktivity na počátku druhého tisíciletí a ekonomickou recesí, jež byla odstartována globální finanční krizí v roce 2008. Podíl pracujících nestudujících mladých lidí poklesl v ČR z 50 % na 39 %.
- Podíl 15–29letých, jež ani nestudují, ani nepracují (NEET), byl mezi lety 2000 a 2012 stabilní, kolem 15 %. V České republice podíl NEETs ve sledovaném období poklesl z 18 % na 13 %.

C6 Kolik dospělých se účastní různých forem vzdělávání

- Napříč zeměmi se formálního a/nebo neformálního vzdělávání účastní přes 50 % dospělých v daném roce. Tento podíl se pohybuje v rozmezí od více než dvou ze tří osob v Dánsku, Finsku a Švédsku, jedné ze tří osob na Slovensku, jedné ze čtyř osob v Itálii až po jednu z pěti osob v Rusku. V České republice se účastní formálního nebo neformálního vzdělávání 50 % dospělých.
- Účast na formálním a/nebo neformálním vzdělávání úzce souvisí s úrovní gramotnosti, dosaženým vzděláním, věkovou skupinou, ekonomickou aktivitou a dosaženým vzděláním rodičů.
- V zemích OECD se v posledních 12 měsících před šetřením PIAAC chtělo 25 % dospělé populace účastnit vzdělávacích aktivit, ale neúčastnilo se jich. Celkem 45 % z nich uvedlo jako důvod nezapojení se do vzdělávacích aktivit pracovní vytížení či rodinné povinnosti. V ČR se i přes zájem neúčastnilo vzdělávání 16 % dospělé populace.
- V průměru se vzdělávacích aktivit, jež jsou organizovány formálními složkami vzdělávacího systému, účastní 10 % dospělých ve věku 25–64 let. Tento podíl se pohybuje od 2 % v Japonsku po 17 % v Austrálii. V České republice se formálního vzdělávání účastní 6 % dospělých.

Graf C6.3 Účast na formálním a/nebo neformálním vzdělávání podle ekonomické aktivity (2012)

25–64letí

* See note on data for the Russian Federation in the Methodology section.

Countries are ranked in descending order of the percentage of employed 25-64 year-olds participating in formal and/or non-formal education.

Source: OECD, Table C6.2d (1), available on line. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eqg.htm).

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933119245>

- Účast na formálním a/nebo neformálním vzdělávání ve všech zemích úzce souvisí s úrovní klíčových kompetencí a dosaženého vzdělání. Tyto faktory se spojují a vytváří sebezlepšující se prostředí pro jedince s vysokou úrovní kompetencí a dosaženého vzdělání, kteří mají tendenci získávat další kompetence účastí na vzdělávání dospělých. Opakem této situace je začarovaný kruh nízkého dosaženého vzdělání, nízké úrovně kompetencí a chybějícího přístupu k formálnímu vzdělávání, jež by vedlo ke zvýšení kompetencí.
- Účast na formálním a/nebo neformálním vzdělávání je nejčastější u mladších dospělých (ve věku 25–34 let) a mezi staršími dospělými (55–64 let) postupně klesá. Tento vzorec pak platí na všech úrovních čtenářské gramotnosti. Obdobná situace je i v České republice, kde se vzdělávání účastní 56 % lidí ve věku 25–34 let oproti 30 % lidí 55–64letých. V zemích s vysokou celkovou účastí na formálním a/nebo neformálním vzdělávání má věk a čtenářská gramotnost na účast dospělých na vzdělávání menší vliv.
- Dospělí, kteří vyrůstali ve znevýhodněných rodinách (v rodinách, kde ani jeden z rodičů nedosáhl vyššího sekundárního vzdělání), se formálního a/nebo neformálního vzdělávání účastní méně. To platí i u těch, jež dosáhli v šetření PIAAC vysoké úrovně čtenářské gramotnosti.
- Obecně platí, že v zemích s vysokou mírou účasti dospělých na formálním vzdělávání je také vysoká míra účasti dospělých na vzdělávání neformálním. Dva ze tří dospělých účastníků se formálního vzdělávání se účastní i vzdělávání neformálního. V ČR jde rovněž o dva ze tří dospělých.

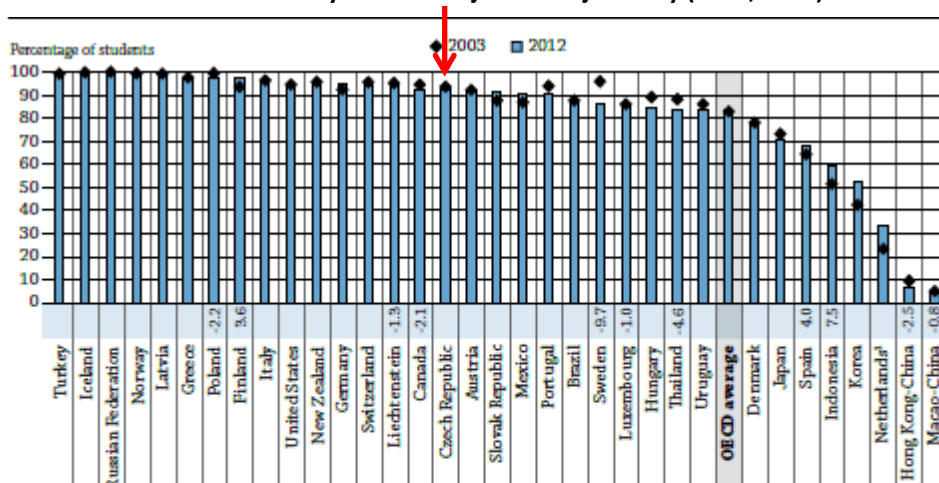
C7 Jak se liší veřejné a soukromé školy

- Ve většině zemí poskytují soukromé školy vzdělání menšině žáků/studentů, a to od primárního až po vyšší sekundární stupeň vzdělávání. Na soukromých institucích se v roce 2012 vzdělávalo

pouze asi 3 % žáků primárního a sekundárního stupně vzdělávání. Poměr dětí zapsaných na soukromých institucích předškolního vzdělávání je podstatně vyšší. V soukromých institucích předškolního vzdělávání, jež nejsou žádným způsobem financovány z veřejných zdrojů, je zapsáno zhruba 11 % dětí. V České republice se v soukromých institucích vzdělávají 2 % dětí v preprimárním vzdělávání, 2 % žáků v primárním vzdělávání, 3 % žáků v nižším sekundárním a 14 % ve vyšším sekundárním vzdělávání.

- Žáci, jež navštěvují soukromé školy (ty, jež jsou financovány z veřejných zdrojů stejně jako ty, jež nejsou žádným způsobem financovány z veřejných zdrojů), dosahují výrazně lepších výsledků v šetření OECD PISA než žáci navštěvující školy veřejné. Nicméně žáci veřejných škol, jež mají podobné socioekonomické zázemí jako žáci škol soukromých, mají tendenci dosahovat v šetření PISA stejně dobrých výsledků.
- V průměru zemí OECD je velikost třídy na primárním a sekundárním stupni vzdělávání zhruba stejná na veřejných i soukromých školách. Z toho vyplývá, že v zemích, v nichž podstatná část studentů navštěvuje soukromé školy, není velikost třídy určujícím faktorem při rozhodování se mezi veřejnou a soukromou školou. V České republice se velikost třídy v soukromých a veřejných institucích primárního vzdělávání neliší (15 žáků na třídu), v nižším sekundárním vzdělávání se liší mírně (19 oproti 21).

Graf C7.1 Podíl 15letých navštěvujících veřejné školy (2003, 2012)

Notes: Only countries and economies with comparable data from PISA 2003 and PISA 2012 are shown. The percentage-point difference in the share of students attending public schools in 2012 and 2003 (2012 - 2003) is shown above the country/economy name. Only statistically significant differences are shown. OECD average 2003 compares only OECD countries with comparable data since 2003. 1. About 99% of 15 year old students in the Netherlands are in publicly-funded schools: 1/3 of these schools are publicly-governed while 2/3 are privately-governed. Countries and economies are ranked in descending order of the share of students in public schools in 2012. Source: OECD, Tables C7.2 and C7.3. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/ang.htm) StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888933119454>

- Ve většině zemí účastnících se šetření PISA je socioekonomické zázemí žáků soukromých škol (ať už financovaných z veřejných zdrojů či nikoliv) lepší, než u žáků škol veřejných.
- Soukromé školy mívají větší autonomii v alokaci zdrojů nebo v oblasti obsahu a hodnocení vzdělávání, než je tomu v případě škol veřejných. Nicméně míra autonomie soukromých škol se výrazně liší mezi jednotlivými zeměmi stejně jako mezi soukromými školami, jež jsou financovány z veřejných zdrojů a těmi, jež z veřejných zdrojů žádným způsobem financovány nejsou.
- Podle informací od ředitelů škol je ve 34 ze 47 zemí na veřejných školách větší nedostatek pedagogů než na školách soukromých.

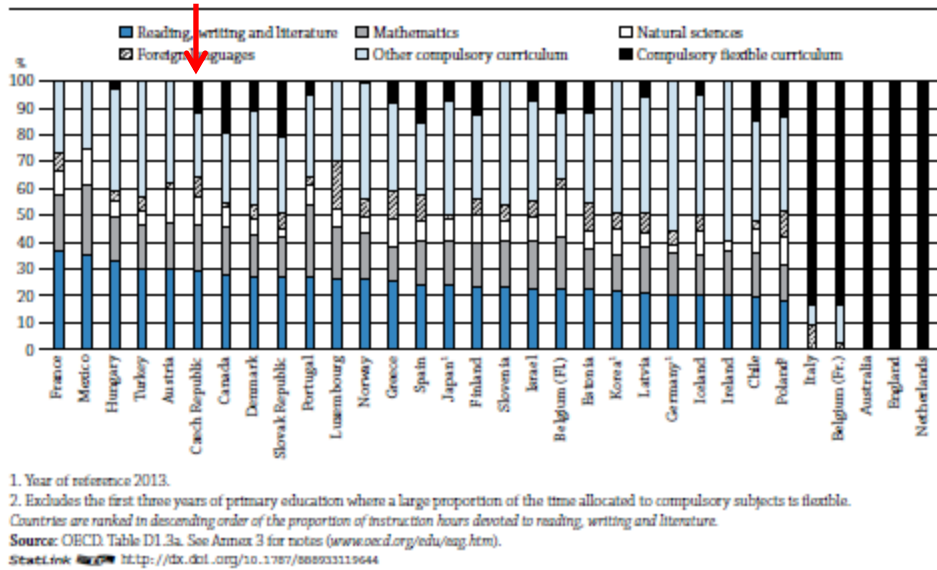
- V průměru zemí OECD tráví žáci soukromých škol vypracováním domácích úkolů o jednu hodinu týdně více než žáci škol veřejných (5,6, resp. 4,7 hodiny). Více než 1,5 hodiny navíc tráví vypracováním domácích úkolů žáci/studenti soukromých škol v Austrálii, Rakousku, Kanadě, Kolumbii, na Novém Zélandě, v Portugalsku, Kataru, ve Spojených státech a Spojených arabských emirátech. V České republice tráví domácími úkoly žáci soukromých i veřejných škol zhruba stejnou dobu (3,1–3,2 hodin týdně).
- V roce 2012 studovalo v zemích OECD 72 % studentů terciárního vzdělávání typu A na veřejných institucích, 14 % na soukromých institucích financovaných z veřejných zdrojů a 14 % na soukromých institucích, jež z vládních zdrojů financovány nejsou. Studium na soukromých institucích s sebou nese další výdaje na vzdělávání, jelikož ve většině zemí je na soukromých institucích vybíráno větší školné než na institucích veřejných. V ČR studuje na soukromých vysokých školách (na financování ze státních zdrojů nezávislých) 13 % studentů bakalářských a magisterských programů.
- V průměru podíl 15letých studujících na soukromých školách mezi lety 2003 a 2012 nerostl, nicméně v některých zemích proběhly významné posuny oběma směry.
- Naproti tomu ve 21 z 29 zemí, pro něž jsou dostupná data za roky 2003 a 2012, významně mezi lety 2003 a 2012 vzrostl podíl studentů na soukromých institucích terciárního vzdělávání. Stejně tak v průměru zemí s dostupnými daty za roky 2003 a 2012 vzrostl o dva procentní body i podíl studentů terciárního vzdělávání typu A (akademicky zaměřeného) na soukromých institucích, a to z 23 % na 25 %, a o čtyři procentní body i podíl studentů terciárního vzdělávání typu B (odborně zaměřeného) na soukromých institucích (z 33 % na 37 %). V ČR šlo o nárůst ze 4 % na 13 % v případě terciárních programů typu A (vysoké školy) a o pokles z 32 % na 27 % v programech terciárního vzdělávání typu B (vyšší odborné školy).

Kapitola D Prostředí pro výuku a organizace škol

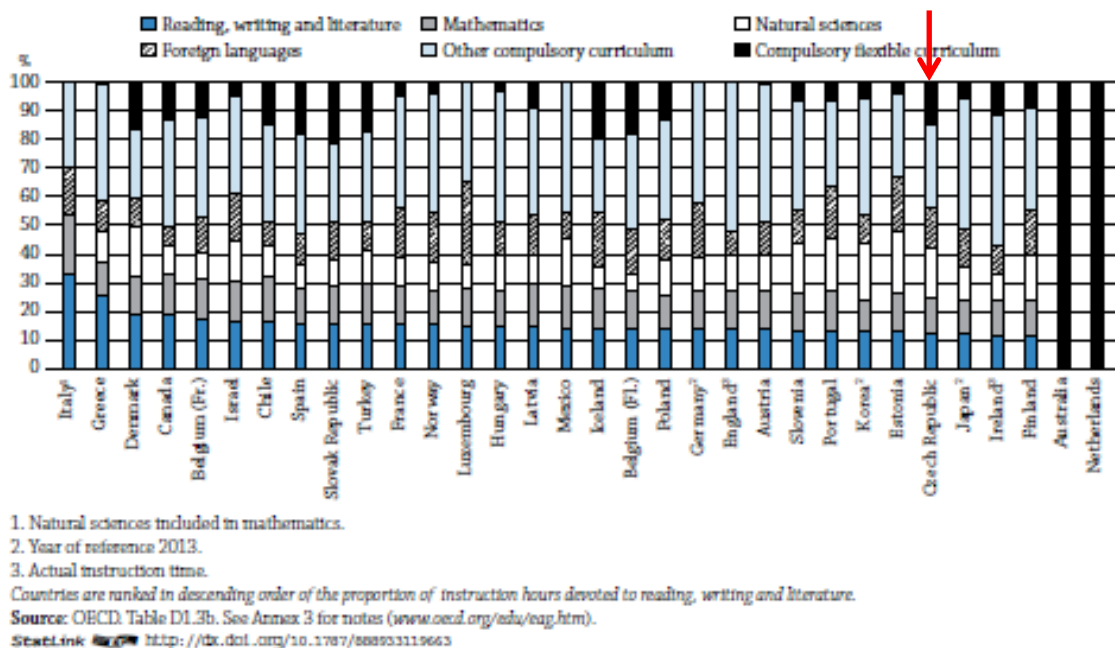
D1 Kolik času stráví žáci ve třídě

- V průběhu primárního a nižšího sekundárního vzdělávání absolvují žáci v zemích OECD průměrně 7 475 hodin povinné výuky. V případě českých žáků se jedná o 6 876 hodin.
- V zemích OECD tvoří v průměru 45 % povinné výuky v primárním vzdělávání výuka čtení, psaní, literatury, matematiky a uměleckých předmětů; výuka čtení, psaní, literatury, prvního a dalšího cizího jazyka a matematiky tvoří 39 % povinné výuky v nižším sekundárním vzdělávání. Na českých základních školách tvoří výuka čtení, psaní, literatury, matematiky a uměleckých předmětů na 1. stupni minimálně 57 % výuky (další hodiny mohou ředitelé volit v rámci flexibilní části kurikula), na 2. stupni tvoří výuka čtení, psaní, literatury, prvního a dalšího cizího jazyka a matematiky minimálně 34 % kurikula (další hodiny mohou ředitelé volit v rámci flexibilního kurikula).

Graf D1.2a Podíl výuky jednotlivých předmětů na celkovém objemu povinné výuky v primárním vzdělávání (2014)

Graf D1.2b Podíl výuky jednotlivých předmětů na celkovém objemu povinné výuky v nižším sekundárním vzdělávání (2014)

- V zemích OECD dosahuje povinná doba výuky žáků v primárním vzdělávání průměrně 794 hodin ročně. Žáci v nižším sekundárním vzdělávání stráví ve třídách v průměru o 111 hodin více. Povinná doba výuky českých žáků v primárním vzdělávání je 676 hodin ročně, což je o 98 hodin ročně méně než v případě žáků v nižším sekundárním vzdělávání (ta je 874 hodin ročně).
- Podíl povinné části kurikula věnovaný čtení, psaní a literatuře se v primárním vzdělávání pohybuje v rozmezí od 18 % v Polsku po 37 % ve Francii, v České republice se jedná o 30 %. V nižším sekundárním vzdělávání tvoří tento podíl od 12 % v České republice, Finsku, Irsku a Japonsku až po 33 % v Itálii. Je nutné zdůraznit, že v České republice se jedná o minimální podíl

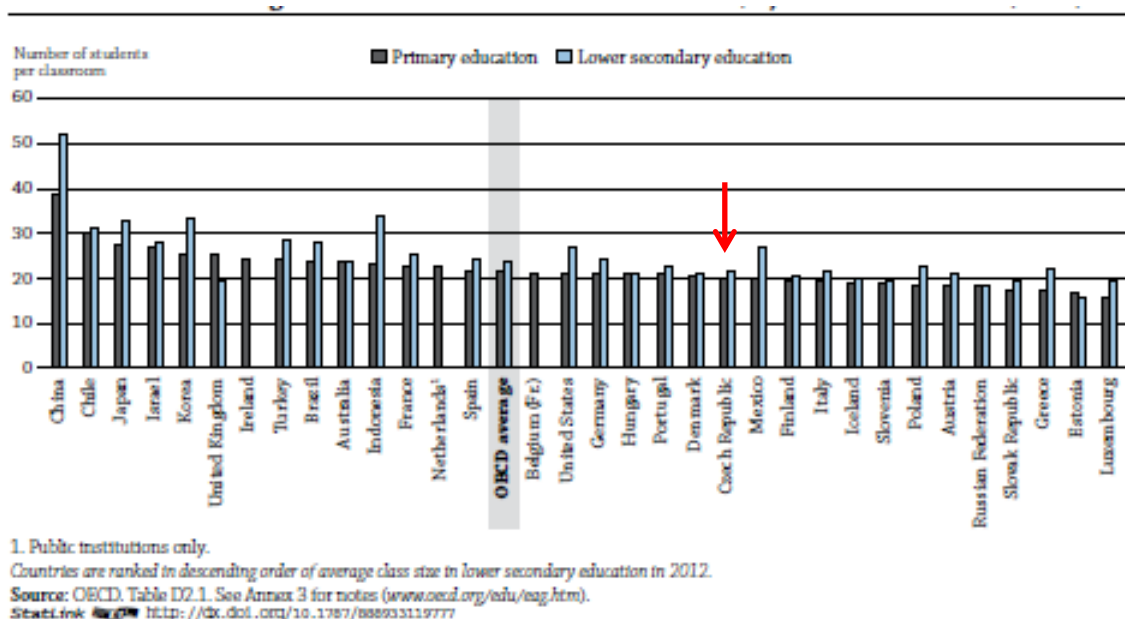
výuky těchto předmětů vzhledem k tomu, že další hodiny mohou být navýšeny v rámci flexibilního kurikula.

- V zemích OECD je v průměru 14 % povinné výuky v primárním a 6 % v nižším sekundárním vzdělávání věnováno povinným předmětům s flexibilní hodinovou dotací (jde o systém, který v ČR není aplikován). V průměru 4 % doby povinné výuky tvoří v obou skupinách žáků předměty určené školou (flexibilní část kurikula určená školou). V České republice tvoří tyto předměty 12 % v primárním a 15 % v nižším sekundárním vzdělávání.
- Přibližně v jedné třetině zemí s dostupnými daty je doba výuky v jednotlivých ročnících flexibilní, jinými slovy hodinová dotace na výuku předmětu je stanovena paušálně za několik ročníků, nebo dokonce za celé povinné vzdělávání, aniž by byly specifikovány hodinové dotace v jednotlivých ročnících.

D2 Počet žáků na učitele a průměrná velikost třídy

- Průměrná velikost třídy v primárním vzdělávání byla v zemích OECD více než 21 žáků, v partnerských zemích jsou třídy zpravidla větší. Ve třídách prvního stupně základních škol v České republice je v průměru 20 žáků.
- Třídy na primárním stupni se v zemích OECD mezi roky 2000 a 2012 postupně zmenšují, a to zejména ve státech, kde jsou třídy velké (Jižní Korea, Turecko). V České republice byla ve sledovaném období velikost třídy konstantní.
- Oproti primárnímu vzdělávání je v zemích OECD v nižším sekundárním vzdělávání velikost třídy v průměru o dva žáky vyšší. V České republice se jedná o rozdíl jednoho žáka.
- Z výzkumu TALIS 2013 vyplývá, že spokojenost učitele se svým povoláním má jen malou souvislost s velikostí třídy. Spokojenost učitele se však snižuje v případě, že ve třídě podíl žáků s kázeňskými problémy přesáhne 30 %.

Graf D2.2 Průměrná velikost třídy podle stupně vzdělávání

- S výjimkou Mexika je v nižším sekundárním vzdělávání počet žáků na učitele nižší než v primárním vzdělávání, a to navzdory větší velikosti tříd. Tento rozdíl odpovídá rozdílům

v ročním objemu výuky, který se ve vyšších ročnících zvyšuje. Nejinak je tomu v České republice, kde v primárním vzdělávání připadá na jednoho učitele 19 žáků, zatímco v nižším sekundárním vzdělávání se jedná o 11 žáků na jednoho učitele.

- V zemích OECD je počet žáků na učitele v sekundárním vzdělávání mírně příznivější v soukromých školách oproti školám veřejným. Tento rozdíl je nejvýraznější v Mexiku, kde v sekundárním vzdělávání připadá na učitele o 15 žáků více ve veřejných školách ve srovnání se soukromými. V ČR se velikost třídy v soukromých a veřejných školách příliš neliší.
- Velikost tříd se mezi jednotlivými státy významně liší. Největší třídy s 30 a více žáky jsou v primárním vzdělávání v Chile a Číně, zatímco v Estonsku, Lotyšsku a Lucembursku mají třídy v průměru méně než 17 žáků.
- Mezi roky 2000 a 2012 se v zemích s dostupnými daty jak v primárním, tak v nižším sekundárním vzdělávání snižovala průměrná velikost tříd a rozdíly mezi zeměmi OECD se vyrovnávaly. V nižším sekundárním vzdělávání se například průměrná velikost třídy v roce 2000 pohybovala od 17 žáků na Islandu do 38 žáků v Jižní Koreji, v roce 2012 od 16 žáků v Estonsku do 33 žáků v Jižní Koreji.

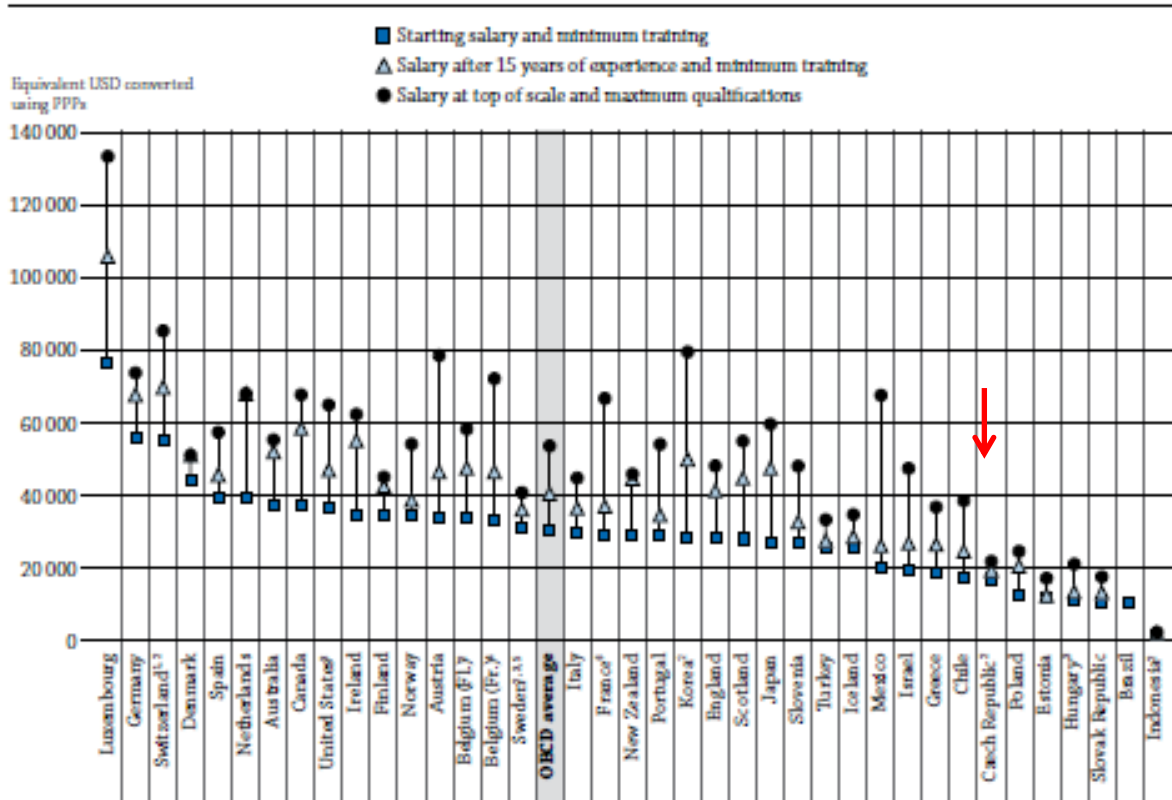
D3 Jak jsou placeni učitelé

- V zemích OECD dosahuje učitel v preprimárním vzdělávání průměrně 80 % platu pracovníka s terciárním vzděláním (25–64letého, pracujícího celý rok na plný úvazek), u učitelů v primárním vzdělávání je to 85 %, v nižším sekundárním 88 % a ve vyšším sekundárním 92 %. V České republice jsou tyto podíly mnohem nižší – platy učitele preprimárního vzdělávání tvoří 46 % terciárně vzdělaného zaměstnance, v případě učitelů primárního vzdělávání se jedná o 54 % (shodně jako učitele v nižším sekundárním vzdělávání) a u učitelů vyššího sekundárního vzdělávání o 58 %.
- Roční platy učitelů po 15 letech praxe tvoří průměrně 37 350 USD³ v preprimárním vzdělávání, 39 024 USD v primárním vzdělávání, 40 570 USD v nižším sekundárním vzdělávání a 42 861 USD ve vyšším sekundárním vzdělávání. Platy učitelů v ČR jsou zhruba na polovině průměru zemí OECD – v preprimárním vzdělávání pobírají učitelé 17 224 USD v primárním 19 363 USD, v nižším sekundárním 19 515 USD a ve vyšším sekundárním 20 063 USD.

³ Jedná se o USD přepočtené na paritu kupní síly, to znamená, že 1 USD se rovná objemu zboží, které bylo možné si v USA v roce 2011 za 1 USD koupit.

Graf D3.2 Platy učitelů v nižším sekundárním vzdělávání v různých částech kariéry

Roční plat učitel ve veřejném školství přepočtený na paritu kupní síly.

1. Salaries after 11 years of experience, instead of 15 years.
 2. Salaries at top of scale and minimum training, instead of maximum qualifications.
 3. Actual base salaries.
 4. Salaries of teachers with typical qualification instead of minimum.
 5. Year of reference 2011.
 6. Includes average bonuses for overtime hours.
 Countries are ranked in descending order of starting salaries for lower secondary teachers with minimum training.
 Source: OECD, Table D3.1, and Table D3.6, available on line. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm).
 StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/88933119948>

- Ve většině zemí OECD se platy učitelů zvyšují spolu se zvyšujícím se stupněm vzdělávání, na kterém učitelé vykonávají výuku. Například v Belgii, Dánsku, Finsku, Indonésii, Polsku a Švýcarsku je plat učitele s patnáctiletou praxí ve vyšším sekundárním vzdělávání přinejmenším o 25 % vyšší než v případě stejně zkušeného učitele v preprimárním vzdělávání. V České republice pobírají učitelé ve vyšším sekundárním vzdělávání o 16 % vyšší platy než učitelé v preprimárním vzdělávání.
- Platy učitelů na vrcholu kariéry jsou v zemích OECD vyšší než platy začínajících učitelů o 58 % v preprimárním, o 61 % v primárním, 61 % v nižším sekundárním a 62 % ve vyšším sekundárním vzdělávání. Čím delší dobu trvá dosažení nejvyššího platového stupně, tím jsou rozdíly větší. V zemích, kde dosažení nejvyššího platového ohodnocení trvá 30 a více let, jsou tyto platy průměrně o 80 % vyšší než platy začínajících učitelů. V České republice pobírají učitelé na vrcholu kariéry v preprimárním vzdělávání o 18 % více než začínající učitelé, v případě učitelů v primárním vzdělávání je tento rozdíl 29 %, v nižším sekundárním vzdělávání 28 % a ve vyšším sekundárním vzdělávání 30 %.
- Učitelé s nejvyšší kvalifikací na vrcholu kariéry vydělávají v průměru 48 937 USD v preprimárním vzdělávání ročně, 50 984 USD v primárním vzdělávání, 53 686 USD v nižším sekundárním

vzdělávání a 55 119 USD ve vyšším sekundárním vzdělávání. Platové zvýhodnění učitelů s nejvyšší kvalifikací se však mezi zeměmi liší. V Izraeli, Mexiku, Polsku a Slovinsku například v primárním vzdělávání učitelé s nejvyšší kvalifikací vydělávají přinejmenším o 30 % více než učitelé s obdobnou zkušeností, ale s nejnižší kvalifikací. Přibližně ve třetině zemí s dostupnými daty nicméně neexistuje u učitelů s rozdílnou kvalifikací rozdíl v platech. Za ČR nemají tyto údaje smysl vzhledem k neexistenci kariérního řádu.

- V deseti z 23 zemí s dostupnými daty je průměrný roční plat učitele ve vyšším sekundárním vzdělávání při započtení odměn a příspěvků přinejmenším o 10 % vyšší než základní plat učitele ve vyšším sekundárním vzdělávání s patnáctiletou praxí. Obdobně je tomu i v České republice, kde je tento rozdíl 10 %.
- Mezi roky 2000 a 2012 vzrostly platy učitelů ve všech zemích s dostupnými daty s výjimkou Francie, Řecka a Japonska. Ve většině zemí nicméně po roce 2005 rostly platy pomaleji než v období 2000–2005. Na platy učitelů měla přímý vliv rovněž ekonomická krize v roce 2008, protože v některých zemích došlo ke zmrazení nebo snižování platů učitelů. V důsledku toho vykazala zvýšení reálných platů mezi lety 2008 a 2012 méně než polovina států OECD. Za ČR nejsou dostupná porovnatelná data za rok 2000, proto je neuvádíme.

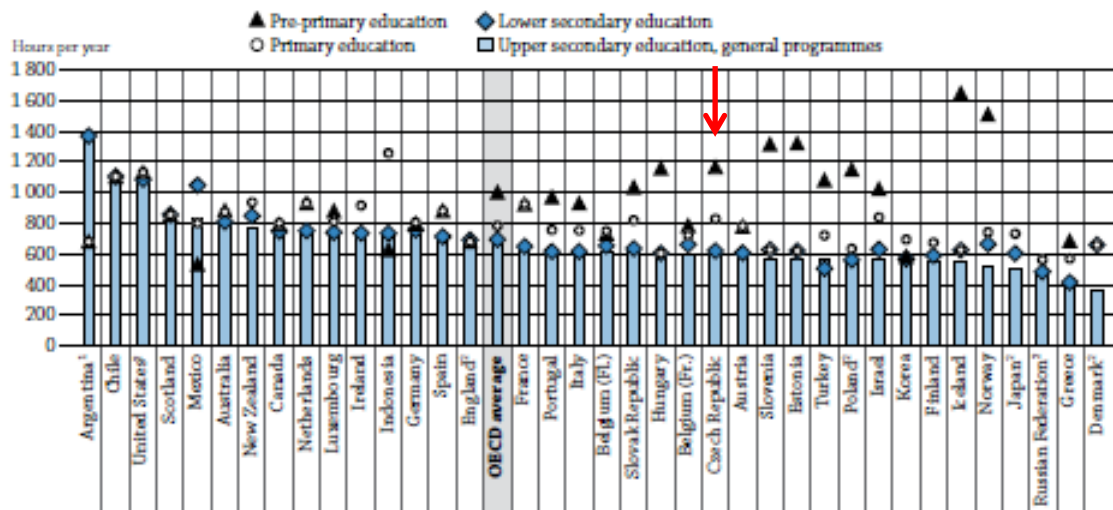
D4 Kolik času stráví učitelé výukou

- Učitelé na veřejných školách vyučují v průměru 1 001 hodin ročně⁴ v preprimárním vzdělávání (v ČR 1 166), 782 hodin v primárním vzdělávání (v ČR 827 hodin), 694 hodin v nižším sekundárním vzdělávání (v ČR 620 hodin) a 655 hodin ve vyšším sekundárním vzdělávání (v ČR 592 hodin).
- Mezi lety 2000 a 2012 v asi jedné třetině zemí s dostupnými daty narostl či poklesl objem přímé výuky o minimálně 10 % v primární, sekundární a/nebo vyšší sekundární úrovni vzdělávání. V České republice vzrostl objem přímé výuky ve sledovaném období v primárním vzdělávání o 2 % a v případě nižšího a vyššího sekundárního vzdělávání shodně poklesl o 5 %.

⁴ Jedná se o přepočet na 60' hodiny, aby byla zajištěna porovnatelnost mezi jednotlivými zeměmi, které mohou mít různě dlouhé vyučovací hodiny. Do výpočtu celkového počtu hodin vstupuje i celkový počet dní, ve kterých probíhá výuka (nezapočítávají se tedy svátky a prázdniny), proto se celkový počet vyučovacích hodin může každoročně lišit (data jsou za rok 2011/12). V preprimárním a primárním vzdělávání se započítává i čas přestávek, pokud je učitelé tráví společně s dětmi/žáky ve třídě.

Graf D4.2 Počet hodin výuky učitele ročně podle úrovně vzdělávání (2012)

Čistý kontaktní čas ve veřejných institucích

1. Year of reference 2011.

2. Actual teaching hours.

Countries are ranked in descending order of the number of teaching hours per year in upper secondary education.

Source: OECD, Table D4.1. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/taq.htm).

Statistik <http://db.dcl.org/10.1787/888933120081>

- Průměrný počet vyučovacích hodin ve veřejných institucích preprimárního vzdělávání je 1 001 hodin za rok, nicméně se pohybuje v rozmezí od 532 hodin v Mexiku po více než 1 500 hodin na Islandu, Norsku a Švédsku, v České republice se jedná o 1 166 hodin.
- Učitelé na veřejných institucích primárního vzdělávání učí v průměru 787 hodin ročně, v různých zemích však doba učení variuje – od méně než 570 hodin v Řecku a Rusku po více než 1 000 hodin v Chile, Indonésii a Spojených státech amerických. V České republice učí učitelé primárního vzdělávání v průměru 827 hodin ročně.
- Počet vyučovacích hodin na jednoho učitele ve veřejné instituci nižšího sekundárního vzdělávání je v průměru 694 hodin ročně, ale pohybuje se v rozmezí od 415 hodin v Řecku až po více než 1 000 hodin v Argentině, Chile, Mexiku a Spojených státech amerických. V České republice učí učitelé nižšího sekundárního vzdělávání v průměru 620 hodin ročně.
- Učitelé na veřejných institucích vyššího sekundárního vzdělávání učí v průměru 655 hodin ročně, hodnoty za jednotlivé země se však pohybují od 369 hodin v Dánsku až po více než 1 000 hodin v Argentině, Chile a Spojených státech amerických, v ČR jde o 592 hodin ročně.
- V průměru je od učitelů na preprimární úrovni vzdělávání vyžadováno učit o 25 % více hodin než od učitelů na primární úrovni vzdělávání, nicméně doba, po kterou jsou učitelé povinni pracovat ve škole, či jejich celková pracovní doba, je na těchto dvou úrovních vzdělávání často shodná. Učitelé v mateřských školách učí v České republice v průměru o 41 % hodin více než učitelé na primární úrovni vzdělávání, pracovní doba jako taková je ale pro oba stupně, stejně jako pro všechny zaměstnané, shodná.
- Předpisy týkající se požadovaného počtu hodin, jež mají učitelé učit, se značně liší. Ve většině zemí jsou učitelé formálně povinni odpracovat určitý počet hodin za rok. V některých zemích je stanoven pouze požadovaný počet vyučovacích hodin týdně a dobu, kterou učitelé tráví přípravou na výuku lze pouze odhadovat.

D5 Kdo jsou učitelé

- V průměru zemí OECD mělo 36 % učitelů na sekundární úrovni vzdělávání v roce 2012 nejméně 50 let; hodnoty se pohybují od 25 % nebo méně v Brazílii, Indonésii, Jižní Koreji, Lucembursku a Polsku po více než 60 % v Itálii. V České republice je na sekundární úrovni 39 % učitelů padesátiletých a starších.
- V průměru zemí s dostupnými daty bylo mezi lety 2002 a 2012 roční tempo růstu podílu učitelů ve věku 50 a více let na sekundární úrovni vzdělávání 1,3 %. Za ČR nejsou k dispozici porovnatelné údaje za rok 2002.
- V průměru zemí OECD tvoří dvě třetiny pedagogických a akademických pracovníků ženy; podíl žen však klesá se zvyšující se úrovní vzdělávání: 97 % žen působí na preprimární úrovni vzdělávání, 82 % na primární, 67 % na nižší sekundární, 57 % na vyšší sekundární a 42 % na terciární. Obdobně i v ČR je na preprimárním, primárním a nižším sekundárním vzdělávání vyšší podíl žen, ve vyšším sekundárním vzdělávání je stejný podíl žen a mužů a v terciárním vzdělávání převažují akademičtí pracovníci – muži. Ženy tvoří v České republice 100 % učitelských sborů v preprimárním vzdělávání, 97 % na primárním stupni, 74 % v nižším sekundárním, 50 % ve vyšším sekundárním a 37 % v terciárním vzdělávání.
- V téměř všech zemích tvoří většinu pedagogických pracovníků na terciární úrovni vzdělávání muži, výjimkou je Finsko a Rusko.
- V průměru zemí OECD je 31 % učitelů na primární úrovni vzdělávání minimálně 50 let, stejně tak je tomu i v České republice. Nicméně v sedmi členských a partnerských zemích OECD – Belgii, Brazílii, Irsku, Izraeli, Jižní Koreji, Lucembursku a Spojeném království – více než jeden učitel ze dvou na primární úrovni vzdělávání nepřekročil věk 40 let.
- Učitelé na nižší sekundární úrovni vzdělávání mají v průměru 16 let pedagogické praxe (včetně téměř deseti let na své aktuální škole), tři roky praxe na jiných pozicích v rámci vzdělávacího systému a čtyři roky zkušeností z jiných pracovních pozic mimo vzdělávací systém.

D6 Co je potřeba k tomu, být dobrým učitelem

- Magisterské vzdělání učitele v preprimárním vzdělávání je požadováno ve čtyřech z 35 zemí s dostupnými daty. Pro učitele vyššího sekundárního vzdělávání, kteří učí všeobecné předměty, pak ve 22 z 36 zemí.
- Ve 27 z 36 zemí OECD a partnerských zemí, ze kterých jsou dostupná data, existují kritéria pro vstup do terciárního vzdělávání vzdělávajícího učitele. Ve 20 % zemí pak existují i další specifická kritéria.
- Počet míst v programech počátečního vzdělávání učitelů, bez ohledu na úroveň vzdělávání, je limitován ve zhruba polovině zemí s dostupnými daty.
- Počáteční vzdělávání učitelů preprimárního vzdělávání se liší nejvíce ze všech stupňů vzdělávání: od dvouletých certifikačních programů v Japonsku a Jižní Koreji po pětileté studium v Rakousku, Chile, ve Francii, na Islandu a v Itálii.
- Programy počátečního vzdělávání učitelů preprimárního a primárního vzdělávání jsou obvykle organizovány simultánně, tzn., že praktická i teoretická příprava je poskytována ve stejnou dobu. Pro ostatní stupně vzdělávání je příprava organizována tak, že praktická příprava následuje přípravu teoretickou.

- Zhruba v 80 % zemí s dostupnými daty musí učitelé sekundárního vzdělávání, kteří učí všeobecné předměty, absolvovat praktickou přípravu, kurzy pedagogiky a didaktiky, akademickou přípravu ve svých předmětech a vědeckou přípravu. Vzdělávání ve vývoji dětí/dospívajících je pak povinné ve dvou třetinách zemí a prokázání schopnosti vést výzkumnou činnost je nutné v polovině zemí.
- Absolventi programů počáteční přípravy učitelů na všech úrovních vzdělávání mohou začít učit okamžitě v 70 % zemí. Ve 20 zemích se pak učitelé stávají rovnou plnohodnotnými učiteli bez jakýchkoliv dalších omezení a požadavků.
- Formální programy pro uvedení učitele do profese jsou povinné v polovině zemí s dostupnými daty; ve většině zemí zodpovídá za programy pro uvedení učitele do profese pedagogický personál dané školy.
- V polovině zemí existují alternativní cesty, jak se stát učitelem. Většinou jde o specifické zkrácené programy nabízené běžnými institucemi vzdělávajícími učitele.

D7 Jak velké jsou možnosti dalšího profesního rozvoje učitelů

- Další profesní rozvoj učitelů je povinný zhruba ve třech čtvrtinách zemí OECD a partnerských zemích, ze kterých jsou k dispozici dostupná data. V 17 zemích je požadován po všech učitelích nižšího sekundárního vzdělávání, profesní rozvoj je také v osmi zemích podmínkou platového postupu. Profesní rozvoj učitelů není vůbec vyžadován v šesti zemích.
- Ve většině zemí je rozhodnutí o povinnosti dalšího profesního rozvoje a také o konkrétních aktivitách přesunuto na úroveň jednotlivých učitelů, respektive na vedení škol.
- Profesní rozvoj i jeho konkrétní aktivity jsou plánovány a řízeny v rámci jednotlivých škol. Ve 20 zemích se na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání další profesní rozvoj učitelů připravuje výlučně nebo částečně v prostředí školy, ve čtyřech zemích další profesní rozvoj na úrovni školy neprobíhá.
- Jednotlivé země mají vlastní strategie podpory učitelů v jejich profesním rozvoji. Na nižší sekundární úrovni jsou náklady na profesní vzdělávání plně hrazeny z veřejných zdrojů ve 14 členských a partnerských zemích OECD, v osmi zemích jsou náklady na profesní vzdělávání částečně sdíleny.
- Kromě povinného profesního rozvoje indikovaly všechny země poskytování dobrovolných rozvojových aktivit pro učitele. Nicméně náklady na tyto dodatečné aktivity jsou jen zřídka hrazeny z veřejných zdrojů.
- Aktivity profesního rozvoje učitelů nižšího sekundárního vzdělávání jsou nejčastěji poskytovány institucemi terciárního vzdělávání (34 zemí), institucemi zajišťujícími počáteční přípravu učitelů (30 zemí), školami (31 zemí) a soukromými subjekty (30 zemí). Další obvyklou institucí poskytující aktivity profesního rozvoje učitelů jsou veřejné instituce zaměřené na tuto oblast (22 zemí), školské odbory (20 zemí) a místní samosprávy (18 zemí). Inspekce provádí tuto činnost pouze v šesti zemích.
- Vedení škol hraje největší roli v šíření informací o nabídce aktivit profesního rozvoje učitelů. Přibližně ve dvou třetinách zemí je vláda zodpovědná za šíření informací o nabídce aktivit profesního rozvoje učitelů.

Zařazení vzdělávacích programů ČR do úrovně ISCED-97

ISCED 0	preprimární vzdělávání
ISCED 1	primární vzdělávání
ISCED 2	nižší sekundární vzdělávání
ISCED 3	vyšší sekundární vzdělávání
ISCED 4	postsekundární neterciární vzdělávání
ISCED 5	terciární vzdělávání
ISCED 6	programy vědecké přípravy

Úroveň vzdělávání (typ a druh školy, která je poskytuje)		Úroveň ISCED-97			Poznámka
		enrolments ¹⁾	graduates ²⁾		
Program	část programu v jedné úrovni		program ukončený ³⁾	program neukončený ⁴⁾	
	mateřská škola	0	x	x	x
	přípravný stupeň základní školy speciální	0	x	x	x
	přípravné třídy pro děti se sociálním znevýhodněním	0	x	x	x
	základní škola speciální	1	2C	x	2. stupeň 2C
	základní škola (bez základní školy speciální)	1	2A	x	2. stupeň 2A
	základní škola speciální	2C	2C	x	1. stupeň 1
	základní škola (bez základní školy speciální)	2A	2A	2B	1. stupeň 1
	obory gymnázií 6leté	1.– 2. ročník	2A	3A	x vyšší roč. 3A
	obory gymnázií 8leté	1.– 4. ročník	2A	3A	x vyšší roč. 3A
	konzervatoř: obor tanec (8letý)	1.– 4. ročník	2A	5B	x vyšší roč. 3B
	kurzy pro získání základů vzdělání		2C	2C	x
	kurzy pro získání základního vzdělání		2A	2A	x
	obory praktická škola 1letá, 2letá		2C	2C	x
	obory gymnázií 4–5leté		3A	3A	x
	obory gymnázií 6leté	3.– 6. ročník	3A	3A	x nižší ročníky 2A
	obory gymnázií 8leté	5.– 8. ročník	3A	3A	x nižší ročníky 2A
	obory středního vzdělání ukončené maturitní zkouškou (bývalé obory SOŠ a SOU)		3A	3A	x
	konzervatoř: obor tanec (8letý)	5.– 6. ročník	3B	5B	x poslední 2 ročníky 5B
	konzervatoř: 6leté obory	1.– 4. ročník	3B	5B	x poslední 2 ročníky 5B
	konzervatoř: 7leté obory	1.– 5. ročník	3B	5B	x poslední 2 ročníky 5B
	obory středního vzdělání		3C	3C	x
	obory středního vzdělání s výučním listem		3C	3C	x
	studium jednotlivých předmětů na střední škole		3C	3C	x
	rekvalifikační kurzy ukončené závěrečnou zkouškou		3C	3C	x
	návštbové studium		4A	4A	x
	zkrácené vzdělání v oborech ukončených maturitní zkouškou		4A	4A	x
	pomaturitní studium na školách s právem státní jazykové zkoušky		4A	4A	x
	zkrácené vzdělání v oborech ukončených výučním listem		4C	4C	x
	rekvalifikační kurzy na škole vyžadující předchozí vzdělání na střední škole (střední vzdělání s výučním listem)		4C	4C	x
	rekvalifikační kurzy v délce od 6 měsíců do 2 let pro absolventy SŠ		4C	x	x
	vyšší odborná škola		5B	5B	x
	konzervatoř	poslední dva ročníky	5B	5B	x
	vysoké školy – bakalářské studijní programy ⁵⁾		5A – středně dlouhé první programy	5A – první programy	x
	vysoké školy – magisterské studijní programy 4leté		5A – středně dlouhé první programy	5A	x
	vysoké školy – magisterské studijní programy v délce 5–6 let, včetně udělení akademického titulu		5A – dlouhé první programy	5A	x
	vysoké školy – magisterské studijní programy navazující (na bakalářské studium)		5A – navazující studium	5A	x
	vzdělávání absolventů středních škol organizované vysokou školou (nesměřující k udělení titulu) ⁶⁾		4A	4A	x
	další vzdělávání pro absolventy bakalářských studijních programů nebo VOŠ (nesměřující		5B	5B	x
	další vzdělávání pro absolventy magisterských studijních programů (nesměřující		5A	5A	x
	doktorský studijní program ukončený titulem Ph.D.		6	6	x

Komentáře:

¹⁾ Děti, žáci, studenti na dané úrovni vzdělávání (enrolment).

²⁾ Graduates – absolventi. Žáci, kteří dokončili danou úroveň programu. Nemusí být absolventy programu jako celku.

³⁾ Cílový stupeň vzdělání absolventů programu.

⁴⁾ Stupeň vzdělání absolventů u nedokončeného programu.

⁵⁾ Studium koncipované jako 1. stupeň vysokoškolského studia, po jeho ukončení je možno pokračovat v magisterských studijních programech.

⁶⁾ Studium organizované pro absolventy středních škol na vysokých školách (rekvalifikační kurzy, nulové ročníky).

Zdroj: MŠMT, OECD